

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Тернопільський національний економічний університет

Факультет банківського бізнесу

Кафедра банківської справи

ДІДОХА Оксана Василівна

Банки та небанківські фінансові інститути України:

проблеми взаємодії і конкуренції в сучасних умовах/

Banks and non-bank financial institutions of Ukraine:

problems of interaction and competition in modern conditions

спеціальність: 072 – Фінанси, банківська справа та страхування

магістерська програма – Банківська справа

Магістерська робота

Виконала студентка групи

ФБСм – 22

О. В. Дідоха

Науковий керівник:

к.е.н., доцент, Ю. М. Галіцейська

Магістерську роботу допущено

до захисту:

«__»_____20__ р.

Завідувач кафедри

_____ О. В. Дзюблюк

ТЕРНОПІЛЬ – 2018

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПОБУДОВИ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВИХ ІНСТИТУТІВ УКРАЇНИ	
1.1. Поняття, структура та функції фінансового ринку	7
1.2. Місце і роль фінансових посередників у забезпеченні функціонування фінансового ринку	14
1.3. Види фінансових посередників, їх функції та значення у економіці країни	22
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1.....	33
РОЗДІЛ 2. АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ ТА НЕБАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ НА ВІТЧИЗНЯНОМУ ФІНАНСОВОМУ РИНКУ	
2.1 Аналіз сучасного стану діяльності комерційних банків в Україні	35
2.2 Оцінка діяльності небанківських фінансових установ на вітчизняному фінансовому ринку.....	44
2.3 Оцінка правових основ діяльності банківських та небанківських установ: основні проблемні моменти та порівняльна характеристика	58
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2.....	67
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ ТА ВЗАЄМОДІЇ БАНКІВ І НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТИТУТІВ В УКРАЇНІ	
3.1 Проблеми у роботі вітчизняних банківських установ та шляхи їх вирішення	69
3.2 Проблеми функціонування небанківських установ та перспективи розвитку в сучасних умовах.....	77
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3.....	84
ВИСНОВКИ	86
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	91
ДОДАТКИ.....	101

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Формування та розвиток національної економіки в ринкових умовах залежить від ефективної діяльності як банківських, так і небанківських фінансових установ. Завдяки тривалій історії існування та функціонування банківських установ, банківська сфера відіграє головну роль у забезпеченні економіки фінансовими ресурсами. В період переходу економіки держави на ринкову основу функціонування почали створюватися небанківські фінансові установи, які сьогодні мають досить обмежену роль на ринку. Проте, на сьогоднішній день, коли економіка потребує довгострокового та дешевого капіталу для впровадження інновацій, роль небанківських фінансових установ значно підвищується. Фінансові ресурси, які акумулюються цими установами, виступають зручним додатковим джерелом забезпечення потреб економіки, а відтак – економічного зростання.

У зв'язку з цим, важливо і необхідно дослідити суть та особливості функціонування банківських та небанківських фінансових інститутів, та їх вплив на економіку України. Також важливим є визначення структури та принципів відносин між банківськими та небанківськими фінансовими установами, правові основи їх діяльності та основні проблеми та перспективи, які очікують у майбутньому.

Огляд літератури з теми дослідження. Питання сутності та структури фінансового ринку, банківських та небанківських фінансових установ в теперішніх умовах обговорюється дуже багатьма вченими та науковцями, адже економіка країни, і фінансовий ринок зокрема, розвиваються дуже швидко, а відтак на ринку з'являється безліч нових інструментів та інновацій.

Структура фінансового ринку країни була описана в працях І. О. Школьника, С. М. Еша, Н. О. Волгіної. Про фінансових посередників проводили дослідження З. К. Сороківська, С. В. Хохлова, Г. Х. Азнабаєва, В. А. Федорова, А. О. Харламова. Особливості механізмів регулювання та правових основ вивчали П. В. Литвин, Л. М. Шевченко. Проблеми банківської системи та шляхи їх

вирішення висвітлені в роботах Ю. М. Галіцейської, О. В. Дзюблюка, О. П. Тимошенко, О. П. Сідельника та Б. І. Пшик.

Мета і завдання дослідження. Метою магістерської роботи є визначення основних елементів фінансового ринку та їх функцій, особливостей діяльності банківських та небанківських фінансових інститутів, їх взаємодії та конкуренції на ринку, а також основних проблем та перспектив функціонування у майбутньому.

Відповідно до мети були визначені завдання дослідження:

- поглибити підходи до пізнання сутності та функцій фінансового ринку;
- визначити сутність, види та функції фінансових посередників;
- розкрити роль банківських установ в економіці;
- розкрити роль небанківських фінансових установ та їх значення в економіці країни;
- оцінити правові основи діяльності банківських та небанківських фінансових установ;
- проаналізувати основні проблемні моменти у діяльності банківських установ та можливі шляхи їх вирішення;
- проаналізувати проблемні аспекти функціонування небанківських фінансових установ та можливі шляхи їх вирішення;
- визначити можливі варіанти вдосконалення діяльності банківської системи та банківської установи зокрема;
- визначити можливі шляхи покращення діяльності небанківських фінансових інститутів та розширення їхніх можливостей на ринку.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження виступає економіка країни, система відносин банківських та небанківських фінансових інститутів. Предметом дослідження є сутність фінансових посередників, їх види та функції, взаємодія і конкуренція банківських та небанківських фінансових установ, правові засади їх діяльності, проблеми та перспективи функціонування.

Методи дослідження. Методологічну основу магістерської роботи склали системний та діалектико-логічний методи наукового пізнання. Сукупність

загальнонаукових та спеціальних методів забезпечили дослідницький пошук. До цих методів відносимо:

- логічного узагальнення та абстрагування – для визначення таких понять, як: «фінансовий ринок», «банківська система», «грошові кошти та їх еквіваленти», «лізинг» тощо;
- функціонального підходу – для визначення ролі НБУ в банківській системі, НБФУ в економічному зростанні країни, економіки в загальному добробуті країни;
- системного підходу – для комплексного дослідження конкуренції банківських та небанківських фінансових інститутів, з виділенням у ньому основних складових цих відносин;
- кореляційного аналізу – для виявлення взаємозв'язку між елементами банківської системи та небанківськими фінансовими установами;
- статистичних порівнянь – для дослідження основних проблем та тенденцій у формуванні економічної політики, використанні потенціалу банківських та небанківських фінансових установ;
- якісного та кількісного порівняння – для оцінки рівня фінансового ринку в різних країнах Європи.

Теоретичною основою дослідження слугували фундаментальні положення економічної та фінансової теорії з питань розвитку ринку банківських та небанківських фінансових інститутів.

Правову основу дослідження становили законодавчі та нормативно-правові акти з питань регулювання діяльності банківської системи та небанківських фінансових установ в Україні.

Інформаційну базу магістерського дослідження склали офіційні статистичні матеріали Національного банку України, законодавчі та нормативні акти України, інформація з мережі Інтернет, офіційні форми звітів банківських установ України.

Наукова новизна одержаних результатів. Найбільш важливі наукові результати, що визначають наукову новизну дослідження, полягають у наступному:

- здійснено глибше ознайомлення із суттю фінансового ринку та особливостями його діяльності, що виразилось у переліку різних його визначень та характеристик авторів, які займаються дослідженням фінансового ринку;
- удосконалено класифікацію фінансових посередників за видами та підвидами за різними ознаками, що знайшло відображення у виокремленні ключових класифікаційних ознак, які б описували фінансових посередників найповніше;
- сформульовано основні фактори необхідності появи небанківських фінансових установ на ринку поряд із банківськими установами;
- запропоновано практичні шляхи активізації інноваційно-інвестиційної діяльності методом створення оптимального економічного середовища для банківських інвестицій та стимуляції такої діяльності.

Практичне значення. Визначені в ході дослідження підходи, теоретичні узагальнення, висновки та рекомендації можуть бути використані для покращення роботи банківської системи та небанківських фінансових установ, для вдосконалення їх інноваційно-інвестиційної діяльності та підвищення показників макроекономічної діяльності.

Структура магістерської роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг магістерської роботи становить 105 сторінок, основний зміст роботи викладено на 90 сторінках. Магістерська робота містить 10 таблиць, 9 рисунків на 18 сторінках, список використаних джерел включає 85 найменувань та викладений на 10 сторінках, 3 додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПОБУДОВИ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВИХ ІНСТИТУТІВ УКРАЇНИ

1.1. Поняття, структура та функції фінансового ринку

Аналіз будь-якого явища логічно починати з визначення термінів і понять. Відсутність чіткого визначення поняття фінансового ринку призводить до певних проблем аналізу його функціонування. Сучасне українське законодавство також не вносить ясності у відповідь на це питання.

Аналіз використання терміну «фінансовий ринок» в навчальній, науковій літературі і в нормативно-правових актах показує, що фінансовий ринок найчастіше розглядається як ринок цінних паперів чи фондовий ринок, рідше – окремо від них.

В сучасному економічному словнику за редакцією Б. А. Райзберга, Л. Ш. Лозовського і Стародубцевої фінансовий ринок описується як сукупність ринкових форм торгівлі фінансовими активами: іноземною валютою, цінними паперами, кредитами, депозитами, фінансовими інструментами. Включає фондовий ринок (фондові біржі), кредитний ринок (банки, інвестиційні і дилерські компанії, пенсійні фонди), ринки капіталу (страхового, іпотечного, міжбанківського), світовий фінансовий ринок. [44, с. 208].

В той самий час інший словник – економічний словник Завадського дає коротше значення, яке полягає у тому, що фінансовий ринок виступає сукупністю ринкових інститутів, які скеровують потік коштів від «чистих» власників до «чистих» позичальників [40, с. 624].

Електронна енциклопедія Вікіпедія стверджує, що фінансовий ринок — це сукупність обмінно-перерозподільних відносин, пов'язаних з процесами купівлі-продажу фінансових ресурсів, необхідних для здійснення виробничої та фінансової діяльності. Вікіпедія ділить фінансовий ринок на кредитний, ринок цінних паперів, валютний, страховий, дорогоцінних металів та ринок фінансових послуг [83].

В навчальному посібнику, автором якого є С. М. Еш, фінансовий ринок пояснюється як особлива, властива тільки ринковій економіці сфера економічних взаємовідносин, де здійснюється купівля-продаж, розподіл і перерозподіл фінансових активів країни між сферами економіки. Він може успішно функціонувати лише в умовах ринкової економіки, коли переважна частина фінансових ресурсів мобілізується суб'єктами підприємницької діяльності на засадах їх купівлі-продажу [5, с. 10].

Є ще безліч різних думок і позицій щодо визначення поняття «фінансовий ринок».

- Фінансовий ринок — це сукупність обмінно-перерозподільних відносин, пов'язаних з процесами купівлі-продажу фінансових ресурсів, необхідних для здійснення виробничої та фінансової діяльності [16, с. 42].

- Це саморегулююча система ринків, де концентруються попит і пропозиція на різні фінансові активи та послуги, що пов'язані з придбанням активів; це сфера економічних відносин між суб'єктами ринку в процесі формування та реалізації попиту і пропозиції фінансових активів [21, с. 53].

- Фінансовий ринок являє собою систему економічних та правових відносин, пов'язаних із купівлею-продажем або випуском та обігом фінансових активів [24, с. 5].

- Фінансовий ринок є цілісною системою, яка складається із взаємопов'язаних і взаємодоповнюючих елементів, кожний з яких спроможний окремо впливати на розвиток цієї системи [28, с. 58].

Наша думка кардинально не відрізняється від інших версій, тому – фінансовий ринок – це система економічних відносин між суб'єктами ринку, метою яких є формування попиту і пропозиції, де учасниками виступають держава, підприємства, населення тощо.

Аналіз багаточисельних спроб дати визначення поняттю «фінансовий ринок» свідчить про одне: фінансовий ринок – складне явище. Через це вкрай важливо при розгляді проблем регулювання фінансового ринку визначити його структуру, і, зрозуміло, його межі.

Найпростіше охарактеризувати ринок за товарами, які на ньому обертаються (тобто фінансовими інструментами). Проте для кращого ознайомлення до товарів слід додати ще учасників ринку: економічних суб'єктів, які мають грошові накопичення (кредитори), економічних суб'єктів, які потребують кошти (позичальників), і професійних посередників (інститути), які часто мають справу зі всіма інструментами фінансового ринку. Оскільки посередники працюють з різними інструментами фінансового ринку, їх можна віднести до учасників різних сегментів фінансового ринку [26, с. 105].

В загальному, фінансовий ринок класифікують за економічною, організаційною і функціональною ознаками. За економічною ознакою фінансовий ринок виступає як сукупність економічних відносин, пов'язаних з розподілом фінансових ресурсів, купівлею/продажем тимчасово вільних грошових коштів, цінних паперів та інших фінансових активів.

За організаційною – сукупність ринкових фінансових інститутів, що супроводжують потік коштів від власників фінансових ресурсів до позичальників і виступають як суб'єкти ринку.

За функціональною – фінансовий ринок представлений ринком капіталу і ринком грошей. Ринок капіталів включає ринок власних капіталів, де об'єктом купівлі/продажу є акції, облігації, і ринок позикових капіталів, до якого входять довгострокові позичкові капітали (боргові зобов'язання, середньо- та довгострокові кредити). Ринок грошей – це міжбанківський, обліковий та валютний ринки.

Структуру фінансового ринку можна класифікувати за кількома ознаками:

1. За складовими фінансовий ринок виступає як сукупність ринків:
 - кредитного
 - валютного
 - ринку цінних паперів

Кредитний ринок – це специфічна сфера економічних відносин, де об'єктом операцій виступає наданий на певних умовах у позику капітал.

Валютний ринок – це сфера відносин, де встановлюються правові й економічні відносини між продавцями й покупцями валют.

Ринок цінних паперів – це сфера економічних відносин, що виникають з приводу купівлі/продажу цінних паперів.

2. За терміном обігу фінансових активів:

- грошовий ринок
- ринок капіталів

На грошовому ринку в обігу перебувають фінансові активи, термін обігу яких не перевищує одного року (короткострокові казначейські зобов'язання, ощадні та депозитні сертифікати, векселі, різні види короткострокових облігацій тощо).

На ринку капіталів відбувається довгострокове інвестування коштів в основний капітал (середньо- та довгострокові кредити, середньо- та довгострокові боргові цінні папери, акції тощо) [19, с. 273].

3. За джерелами залучення коштів (умови передачі фінансових ресурсів у користування) фінансовий ринок включає:

- боргові ринки або ринки позикового капіталу – передача фінансових ресурсів здійснюється на основі позики на певний термін та під визначений відсоток;
- ринки акціонерного капіталу – інвестування коштів відбувається на невизначений термін при отриманні інвестором права на частину прибутку у вигляді дивідендів, співвласності на активи підприємства й розділенні ризиків з іншими акціонерами підприємства [5, с. 28].

4. В залежності від місця, де здійснюється торгівля фінансовим активами, розрізняють:

- біржовий фінансовий ринок
- позабіржовий фінансовий ринок

5. Залежно від випуску:

- первинний
- вторинний

6. З точки зору суб'єктів, які перебувають на ринку, фінансовий ринок складається з:

- інститутів позафінансової сфери – це юридичні особи-резиденти певної держави, які виробляють товари та надають послуги. Сюди входять промислові і сільськогосподарські підприємства, корпорації та установи, організації тощо;
- держави – на ринку виступає позичальником, який регулярно розміщує свої боргові зобов'язання на зовнішньому та внутрішньому ринках. Крім того, регулює фінансовий ринок;
- населення – як суб'єкт на ринку виступає інвестором купуючи цінні папери на ринку або позичаючи кошти на кредитному ринку;
- фінансові інститути – на ринку представлені комерційними банками, кредитними спілками, пенсійними фондами, страховими та інвестиційними компаніями, біржами тощо;
- інститути інфраструктури – представлені біржами та позабіржовими системами, кліринговими центрами, інформаційними та рейтинговими агентствами, депозитаріями тощо;
- іноземні учасники ринку – на ринку виступають в ролі міжнародних організацій, іноземних урядів, корпорацій, фінансових інститутів, фізичних осіб тощо.

7. За територіальною ознакою фінансовий ринок можна розглядати як:

- регіональний (в межах регіону);
- національний (в межах країни);
- міжнародний.

Але на нашу думку, для повнішого та легшого розуміння структури фінансового ринку можна також класифікувати його за товарами, які є об'єктами на ринку. Товаром є фінансовий актив, який може виступати у ролі валюти та депозитів, кредитів та позики, цінних паперів (короткострокові та середньострокові цінні папери) тощо. Відповідно до цього можна виділити:

- валютний ринок – об'єктом виступає національна та іноземна валюта;

- депозитний ринок – здійснюються операції придбання фінансового активу, який є засобом нагромадження;
- кредитний ринок – операції залучення коштів позичальником у кредитора на умовах терміновості, платності та повернення;
- ринок цінних паперів – його формують ринок боргових цінних паперів та ринок акцій. Тут боргові цінні папери є короткострокові (до 1 року), середньострокові і довгострокові (з погашенням більше 1 року);
- ринок похідних фінансових інструментів – об'єктами виступають контракти форвардного типу та опціонні контракти [12, с. 138].

Таким чином, описана вище структура фінансового ринку за різними ознаками, є досить повною та систематизованою для сприйняття та розуміння. Проте, щоб глибше зрозуміти сутність та призначення фінансового ринку, доцільно описати його функції.

Функції фінансового ринку – це основні завдання кожного сегменту ринку, що забезпечують його розвиток. Розрізняють загальні та спеціальні функції фінансового ринку [24, с. 7].

Загальні, їх ще називають основні функції – це функції, які характерні для всіх сегментів ринку. Основними функціями фінансового ринку є:

- забезпечення взаємодії та співпраці покупців та продавців фінансових активів. Як наслідок, на ринку встановлюються ціни на фінансові активи, що визначають попит та пропозицію на них;
- забезпечення механізму викупу в інвесторів фінансових активів, які їм належать, і в результаті підвищення ліквідності цих активів. Здійсненням купівлі або продажу фінансових активів займаються посередники – дилери фінансового ринку;
- пошук та знаходження контрагента угоди для кожного позичальника або кредитора. Це дозволяє зменшити витрати на здійснення операцій та інформаційні витрати.

Специфічні або конкретні функції – це ті, які характеризують розвиток окремої сфери ринку.

В економічній сфері функціями фінансового ринку є наступні:

- становлення ринкових цін фінансових активів;
- формування різноманітних інститутів з реалізації фінансових активів для забезпечення отримання їх споживачами;
- фінансове забезпечення операцій з інвестування;
- ефективний перерозподіл коштів підприємств;
- забезпечення умов для уникнення або мінімізації ризиків [8, с. 189].

У політичній сфері фінансовий ринок:

- сприяє формуванню нормальної ринкової економіки, для розбудови демократичного суспільства;
- пришвидшує інтеграційні процеси для приєднання України до світового співтовариства.

Щодо соціального середовища, то функції фінансового ринку полягають у:

- мобілізації вільних грошових коштів населення, бізнесу, інвесторів для інвестування у потребуєчі сфери;
- забезпеченні робочими місцями населення завдяки правильному переміщенню капіталу [12, с. 137].

У морально-психологічному середовищі фінансовий ринок:

- формує та розвиває довіру до фінансових послуг та інститутів;
- створює ринкову психологію, поведінку у населення;
- бореться із зловживаннями, шахрайством на фінансовому ринку.

Крім того, виділяють окремий перелік функцій фінансового ринку, який характеризує його ще ширше. До цього переліку функцій входять:

- розподільча – сприяє виконанню основного завдання економіки – найбільш ефективному використанню ресурсів. Сутність розподільчої функції проявляється у залученні інвестицій в найбільш перспективні сфери і обмеженні інвестування в сфери, які занепадають;
- акумуляційна функція – відповідає за мобілізацію вільних грошових коштів, які потім будуть розподілятися фінансовим ринком;

- функція збереження і накопичення – дозволяє вберегти кошти від інфляції і збільшити їх;
- інформаційна – полягає у накопиченні інформації і вираженні її в ціні, а також в представленні цієї інформації учасникам фінансового ринку. Інформаційна функція виконується ефективно, якщо інформація одразу і повністю відображається в ціні;
- перерозподільна – забезпечує безперервний рух фінансових ресурсів з різних джерел [17, с. 199].

Отже, фінансовий ринок – це складне явище, яке включає в себе безліч складових, таких як кредитний ринок, валютний ринок, ринок цінних паперів. Для тривалого та ефективного функціонування економіки країни ці складові повинні працювати злагоджено, взаємодоповнюючи одна одну, в іншому випадку, це може мати негативний вплив на загальний результат діяльності.

1.2. Місце і роль фінансових посередників у забезпеченні функціонування фінансового ринку

Під посередництвом в економічній та фінансовій літературі розуміється процес діяльності в якості посередника між позичальником і кредитором, або між тим, хто бажає отримати якусь фінансову послугу, і тим, хто може її надати. В свою чергу в найбільш загальному значенні під посередником мається на увазі фірма, організація, яка сприяє встановленню контактів і виконанні угод, контрактів між виробниками і споживачами, продавцями і покупцями товарів і послуг. Саме через їхню діяльність визначається ефективність функціонування ринку в цілому та його окремих сегментів [41, с. 205].

В електронних джерелах можна зустріти визначення, що фінансові посередники – це інвестиційно-кредитні фінансові інститути, які акумулюють кошти індивідуальних інвесторів і використовують їх для інвестування або кредитування [65].

Вікіпедія пише, що фінансовий посередник — юридична особа, що на підставі ліцензії (дозволу) здійснює визначену законодавством комерційну

(інвестиційні фонди та інвестиційні компанії), представницьку (довірчі товариства) або посередницьку (торговці цінними паперами, комерційні банки) діяльність стосовно обігу приватизаційних паперів, або філія цієї юридичної особи [83].

Деякі науковці виділяють 5 різних поглядів на сутність і роль фінансового посередництва, які зустрічаються в літературі. До них відносять:

- 1) необхідний етап зародження і розвитку ринкових відносин;
- 2) сукупність фінансових та інших організацій, які акумулюють і трансформують заощадження в інвестиційних капітал;
- 3) процес залучення грошових коштів, які вийшли з обороту, і надання їх у тимчасове користування іншим суб'єктам економіки;
- 4) особливий вид бізнесу, який приймає на себе ризики, даючи можливість іншим економічним агентам уникати їх;
- 5) ринкові інститути, які виконують чи сприяють здійсненню актів купівлі/продажу між виробниками і споживачами.

Подібний теоретичний підхід підтримує і гарвардський професор Н. Г. Менк'ю. Він включає до складу фінансової системи сукупність економічних інститутів: ринків цінних паперів, банків, пайових фондів, пенсійних фондів, кредитних союзів тощо, які допомагають направити ресурси тих, хто хоче заощадити, до тих, хто їх потребує у формі інвестицій [85].

Дж. Хадсон, П. Хонохан, Дж. Маджнони – експерти фінансового сектору Всесвітнього Банку – також приділяють цьому питанню багато уваги і розглядають наступні складові фінансових систем: банківська сфера, ринки цінних паперів, система пенсійного забезпечення. За основу фінансової системи вони вважають саме фінансових посередників [79].

На нашу думку, щоб повністю зрозуміти явище фінансового посередництва, варто згадати історію розвитку і становлення посередництва таким, яким він є на сьогодні.

Ця історія сама по собі не нова. Багато економічних криз були результатом фінансових криз, і багато фінансових криз, у свою чергу виникали через

фінансових посередників. І в кожному випадку пов'язаними із цим були банки, які, як депозитні організації, беруть участь насамперед у справі кредитування. Таким чином, Рейнхарт і Рогофф (2008) виділяють близько тридцяти окремих випадків банківських криз в багатьох країнах і в різні моменти часу за останні 100 років [85].

Дійсно, терміни «банківський та фінансовий посередники», як правило, використовувалися як взаємозамінні. Проте, що було нове в останніх кризах, це те, що ми спостерігали багато випадків неналежного виконання операцій фінансових посередників, які не обов'язково або, принаймні, не безпосередньо, були результатом банкрутства банків. Безумовно, багато банків під час криз дійсно зазнали невдачі, і багато хто з них залишився в гіршому стані, і це, безсумнівно, посилило масштаби кризи. Тим не менш, серйозні порушення відбулися серед сегментів фінансово-посередницької діяльності, які останнім часом швидко зростали і які, здається, не обертаються навколо діяльності та операцій банків.

Оскільки будь-який підручник з питань грошей та банківської справи пояснює, що стандартна проблема зовнішнього фінансування, тобто відповідність між тими, хто володіє коштами, і тими, хто потребує коштів, вирішується одним із двох способів:

1) прямим фінансуванням, де постачальники фондів підтримують попит через участь у володінні (придбання акцій) та / або придбання боргових інструментів (наприклад, облігацій), що випускаються безпосередньо агентами, що вимагають коштів;

2) непрямим фінансуванням, де фондове постачання націлено на «посередників», фінансових посередників, які потім відповідають за розподіл вимог [80].

Однією із найбільших і найактивніших посередників в економіці є банківська система. Банківську систему визначають також як сукупність учасників грошово-кредитного ринку – комерційних і спеціалізованих банків,

небанківських інститутів, що виконують депозитні, позичкові і розрахункові операції, діючих в рамках загального грошово-кредитного механізму [4].

Банківська система являє собою різноманіття частин, підпорядкованих одному цілому. Всередині системи постійно виникають нові зв'язки. Система є керованою, оскільки центральний банк проводить незалежну грошово-кредитну політику, в різних формах підзвітний лише парламенту або органу виконавчої влади. Діяльність комерційних банків регулюється загальним і спеціальним банківським законодавством, економічними нормативами. Функціонує нагляд за діяльністю комерційних банків з боку центрального банку або інших спеціалізованих державних органів.

Банківська система спрямовує кошти від кредиторів позичальникам, фінансові посередники випускають свої власні боргові зобов'язання продають їх на грошовому ринку, а на виручені кошти купують чужі боргові зобов'язання. Цей процес створення зобов'язань і обміну їх на зобов'язання інших контрагентів, тобто подвійний обмін, становить суть фінансового посередництва.

Їхня найважливіша функція полягає в тому, що вони наводять свої активи і пасиви у відповідність із запитами споживачів, регулюючи збіг інтересів вкладників і позичальників (пасиви формуються з урахуванням побажань вкладників вкласти їх кошти в той чи інший фінансовий інструмент, а розміщення в активи здійснюється виходячи з потреб позичальників отримувати позики) [23, с. 127].

Центральний банк виступає посередником між державою і фінансовими ринками і виконує ряд наступних функцій:

- здійснює емісію національних грошових знаків, організовує їх оборот і вилучення з обігу, визначає стандарти і порядок ведення розрахунків і платежів;
- проводить загальний нагляд за діяльністю фінансово-кредитних установ країни і виконанням фінансового законодавства;
- надає кредити комерційним банкам;
- випускає та проводить погашення державних цінних паперів;

- керує рахунками уряду, здійснює закордонні фінансові операції;
- здійснює регулювання банківської ліквідності за допомогою традиційних для центрального банку методів впливу на комерційні банки, проводить політику облікової ставки, операції на відкритому ринку з державними цінними паперами і регулює норматив обов'язкових резервів комерційних банків [26, с. 106].

Крім усього іншого, він збирає велику кількість статистичних даних про всі фінансові установи, що стосуються розмірів їх операцій, сфер економіки, які вони кредитують, їх вкладників. В більшості країн з ринковою економікою і дворівневою банківською системою функції центрального банку в основному збігаються, але є і відмінності.

Наприклад, на чолі банківської системи Франції, яка характеризується жорстким банківським наглядом і кредитним контролем, а також переважанням державних кредитних інститутів, стоїть Міністерство фінансів Франції. Центральний банк Франції поряд з двома іншими інститутами, які здійснюють контроль за діяльністю комерційних банків, знаходиться під керівництвом Міністерства фінансів. Банк Франції володіє монополією на емісію банкнот, але його завдання як банку держави обмежені, так як багато банківських операцій виконує саме Казначейство Франції.

Крім дворівневої банківської системи існує децентралізована Федеральна резервна система. Членами ФРС є 40% всіх комерційних банків, інші банки працюють на свій страх і ризик [58, с. 908].

В економіці існує 2 підходи до пояснення місця і ролі фінансового посередництва: інституційний та функціональний. Прихильники функціонального походу основною причиною називають необхідність трансформації ресурсів. А прихильники інституційного - недоліки ринку.

Інституційний підхід сформувався раніше. До його прихильників відносять: Ф. Аллена, Дж. Бойда, Д. Гейла, Д. Даймонда, Ф. Дібвіга, Е. Прескотта та інших. Вони вважали, що фінансові посередники виникають у відповідь на недосконалість ринку, такі як:

- ефект економії (як від масштабів, так і від різноманітності);
- асиметрія інформації;
- транзакційні витрати [55, с. 59].

Варто назвати основні характеристики фінансових посередників, які дозволяють їм долати ці недоліки.

1. Можливість згладити розбіжність між попитом і пропозицією фінансових ресурсів - ефект масштабу і різноманітності.
2. Можливість згладити розбіжність між фінансовими ресурсами і потребою в них - за часом і місцем.
3. Контроль використання наданих фінансових ресурсів в якості формального інвестора.
4. Перевага в інформації за рахунок потоків інформації про ринок і кваліфікацію співробітників.

Прихильники функціонального підходу (Дж. Акерлоф, Дж. Бенстон, С. Сміт, М. Спенс, Дж. Стігліц) виділяють наступні функції фінансових посередників:

- обслуговування фінансових ринків (наприклад, виконання функцій маркет-мейкера для підтримки ліквідності);
- створення фінансових інструментів;
- розміщення фінансових інструментів;
- управління ризиками;
- інвестиційна діяльність в своїх інтересах;
- укладання угод від імені та за дорученням клієнтів [51, с. 150].

Однією з важливих особливостей діяльності фінансових посередників є їх прийняття ризиків. Деякі з таких ризиків виникають в результаті їх дій, інші передаються клієнтами. Механізмом передачі ризику можна вважати ціноутворення і формування умов договору. Таким чином, ризик передається тому учаснику ринку, який може ним найбільш ефективно управляти. У свою чергу, фінансовий посередник має можливість створювати і розміщувати

фінансові інструменти з різним рівнем ризику - щоб задовольнити потреби різних типів клієнтів, з різним апетитом до ризику.

Нижче наведемо положення, які точніше описують роль посередників у економіці:

- транзакційні витрати фінансових посередників нижчі, ніж у інших учасників ринку. Отже, найбільш ефективне управління ризиками господарюючих суб'єктів вимагає включення фінансових посередників;

- при зростанні інформаційної ефективності ринків, зростає концентрація фінансових операцій. Це призводить до збільшення максимального збитку і операційних ризиків;

- фінансові посередники створюють спеціальні фінансові інструменти, спрямовані на ефективний перерозподіл ризику - структуровані продукти;

- з'являються фінансові холдинги, розмиваються межі між різними типами фінансових посередників - таким чином, реалізується нова, інтеграційна функція [50, с. 342].

Таким чином, головною функцією фінансових посередників є перерозподіл ризиків: продаж інструментів з високим ризиком і передача ризику від клієнта до посередника. Важливо відзначити, що виконання цієї функції забезпечується інституційними перевагами фінансових посередників.

Крім того, фінансові посередники грають ключову роль в механізмі трансформації коштів населення в інвестиційний капітал, що полягає в наступному:

- по-перше, з метою стимулювання розвитку інституту фінансового посередництва, орієнтованого на роботу з фізичними особами, необхідно створити гнучке інституційне середовище, яке відрізняється різноманіттям таких універсальних фінансових посередників, як інвестиційні фонди, включаючи пайові інвестиційні фонди, страхові компанії, пенсійні фонди та ін.;

- по-друге, повинен сприяти відновленню довіри населення до фінансової системи в цілому і фінансових посередників, зокрема. Це

передбачає прийняття спеціальних заходів з розвитку банківської системи, а саме:

- розвиток банківських технологій;
- забезпечення повноцінного функціонування системи страхування вкладів;
- здійснення банками адекватної тарифної політики, що відповідає положенням соціально орієнтованої економіки;
- впровадження системи підвищення фінансової грамотності населення країни;
- використання при роботі з клієнтами сучасних інформаційних систем і т. д.

- по-третє, необхідно, щоб банки сфокусувалися на інвестиційній проблемі, яка полягає в забезпеченні потреби суб'єктів господарювання в довгостроковому кредитуванні. У зв'язку з цим однією з ключових проблем для вітчизняних банків є нарощування їх капіталізації, а також усунення невідповідності між виробничою і фінансовою сферами [52, с. 42].

Таким чином, фінансові посередники відіграють важливу роль у забезпеченні ефективного функціонування фінансового ринку. Розвиток інституційних інвесторів може мати позитивний вплив на економіку країни, сприяючи ефективному перерозподілу капіталу та розширенню пропозиції інвестиційних ресурсів. Також це має розширити можливості економічних агентів щодо залучення додаткових коштів для розвитку з одного боку і посилити стимули для їх ефективного використання з іншого.

Створення ефективною інфраструктури фінансового ринку на базі єдиної консолідованої моделі дозволить забезпечити, по - перше, ефективну і недорогу обробку трансакцій з встановленням цін на справедливій основі; по-друге, функціонування системи, що забезпечує низький рівень ризику, з надійною системою контролю і належним фінансуванням; по-третє, проведення політики прозорості, повне розкриття інформації учасниками; по-четверте, інфраструктуру,

яка задовольняє потреби її учасників, як індивідуальних, так і інституціональних, розташованих як всередині країни, так і за її межами.

1.3. Види фінансових посередників, їх функції та значення у економіці країни

Сучасна структура фінансових посередників є дуже багатогранною. Внаслідок цього в економічній літературі немає їх єдиної класифікації. Вітчизняні вчені виділяють банки та небанківські фінансово-кредитні установи як посередників. Американські науковці поділяють фінансових посередників на депозитні інституції, договірні ощадні інституції та інвестиційних посередників. Таке різноманіття у класифікації фінансових посередників можна пояснити тим, що не існує однозначного трактування поняття «банк», і відсутня єдина система критеріїв щодо класифікації фінансових посередників як у національній, так і в іноземній теорії.

Так як фінансових посередників можна класифікувати за різними ознаками, варто відмітити основні з них. На наш погляд, головними класифікаційними ознаками є: статус інвестора, характер проведення фінансових операцій, рівень спеціалізації, інституційна структура фінансового ринку. Так, підкреслюючи статус інвестора, розглядають індивідуальних інвесторів - фізичних осіб, інституційних, тобто колективних та професійних інвесторів - фінансових посередників [41, с. 206].

У світовій практиці найчастіше фінансових посередників класифікують за характером проведення фінансових операцій. Виділяють депозитні установи, в які входять класичні комерційні банки, ощадні установи, кредитні спілки, характер проведення операцій яких полягає в тому, що вони залучають тимчасово вільні фінансові ресурси у фізичних і юридичних осіб, а потім розміщують їх у вигляді кредитів суб'єктам господарювання.

Ощадні установи контрактного типу включають страхові компанії зі страхування життя, страхові компанії, що забезпечують інші види страхування і недержавні пенсійні фонди. Зазначені фінансові установи залучають кошти, перш

за все, фізичних осіб з розрахунку, що для більшості з них найближчим часом не потрібно буде здійснювати виплати, які формують довгострокові інвестиційні засоби [39, с. 378].

Третя група - це безпосередньо інвестиційні посередники - інвестиційні банки, різні інвестиційні фонди і компанії з управління активами, які безпосередньо працюють на ринку капіталів з цінними паперами емітентів.

Щоб наочно побачити класифікацію посередників за характером виконуваних фінансових операцій, нижче наведено рисунок (рис.1.1).

Рис. 1.1. Класифікація посередників за характером виконуваних фінансових операцій [79]

За рівнем спеціалізації фінансових посередників поділяють на спеціалізованих фінансових посередників та універсальних фінансових посередників (рис. 1.2).

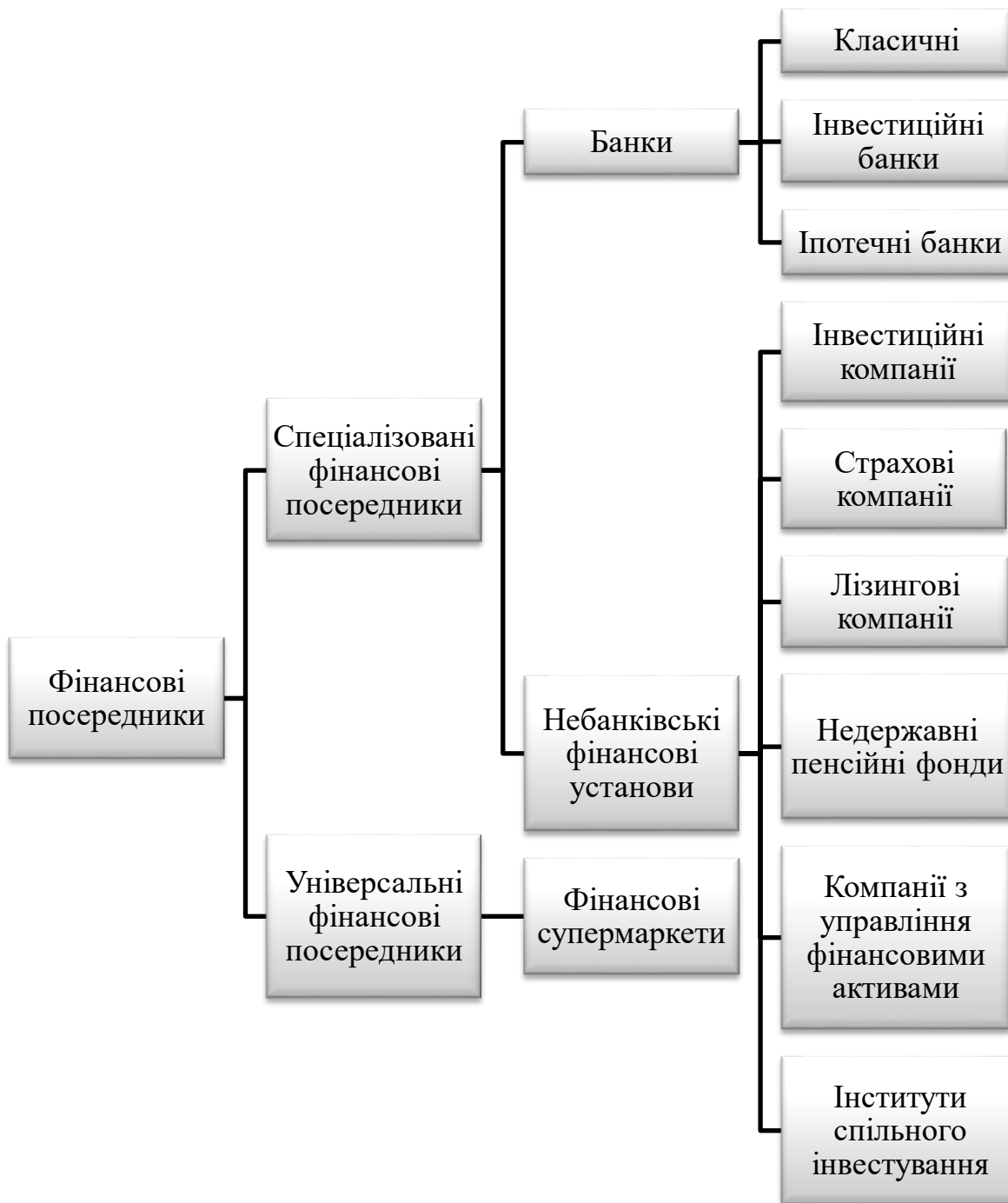

Рис.1.2. Класифікація фінансових посередників за рівнем спеціалізації [24, с. 7]

Щодо фінансових супермаркетів, то у вітчизняній науці питання розвитку і функціонування цих інститутів належить до маловивчених. Тому пропонуємо детальніше ознайомитись з поняттям «фінансовий супермаркет».

Отже, фінансовий супермаркет – це бізнес-модель роздрібно-банку, спрямована на надання широкого спектру банківських та небанківських фінансових послуг (операції з цінними паперами, страхування та ін.) в одному місці.

Головною метою створення фінансових супермаркетів є збільшення прибутку за рахунок впровадження перехресних продажів фінансових продуктів [23, с. 13].

В Україні розвиток фінансових супермаркетів відбувається у двох формах: як відділення банку (АБ «Брокбізнесбанк», ВАТ «VAB банк», КБ «Українська фінансова група», АКБ «Укрсоцбанк», АКІБ «Укрсиббанк», АТ «Кредит Банк (Україна)» та ін.) та як незалежної установи (фінансовий супермаркет «МЕГА ПОЛІС», іпотечний супермаркет «Т.О.Ч.К.А»).

Одним із прикладів реалізації бізнес-моделі фінансового супермаркету в США були банки, що належать Citigroup, поки в серпні 2012 року глава Citigroup Вікрам Пандіт не повідомила, що Сіті більше не є фінансовим супермаркетом [16, с. 43].

Відмінні риси банків, які слідують стратегії фінансового супермаркету:

- надання послуг для масового сегмента клієнтів;
- доступність банківських послуг;

При цьому доступність може бути розглянута в декількох аспектах:

1) територіальна доступність. Вона виражається в наявності у банків відділень, які знаходяться в кроковій доступності - в магазинах стільникових операторів, торгових центрах і т. д.;

2) ментальна доступність. Фінансові супермаркети пропонують основні банківські послуги, затребувані населенням (споживчі кредити, кредитні картки, дебетові картки, вклади, страхування). Як правило, у фінансовому супермаркеті

не надаються більш складні інвестиційні продукти, такі як інвестиційні депозити, металеві рахунки, банківські сертифікати;

3) продуктова доступність. Вона виражається в невисоких вимогах до клієнтів для отримання кредиту. У фінансовому супермаркеті представлена лінійка кредитів, які можна оформити без поручителів, застави та документів, що підтверджують дохід.

- експрес-система оцінки позичальників (кредитний конвеєр);
- risk-based pricing в якості основи ціноутворення. Ставка по кредиту встановлюється в залежності від надійності позичальника.

На наш погляд, більш повно фінансові посередники можуть бути класифіковані за критерієм інституційної структури фінансового ринку. Зокрема, всіх учасників фінансового ринку можна об'єднати в такі групи:

- емітенти - юридичні особи, місцеві органи самоврядування, держава в особі уповноважених органів;

- інвестори - фізичні та юридичні особи - інституційні інвестори, які включають інститути спільного інвестування, інвестиційні фонди, взаємні фонди інвестиційних компаній, недержавні пенсійні фонди, страхові компанії, інші фінансові установи; професійні учасники фондового ринку, що забезпечують торгівлю цінними паперами, управління активами інституційних інвесторів, організації торгівлі на фондовому ринку та депозитарну діяльність [14, с. 27].

В умовах ринкової економіки фінансові посередники повинні забезпечити ефективне функціонування фінансового ринку і створення ефективного механізму трансформації тимчасово вільних фінансових ресурсів в інвестиції. Тому варто всіх фінансових посередників розділити на дві групи, оскільки вони виконують принципово різні функції і належать до різних структурних елементів механізму фінансового ринку.

Так, перший рівень фінансових посередників - це інституційні інвестори, які є посередниками між інвесторами - фізичними, юридичними особами та емітентами.

Другий рівень - це інфраструктурні фінансові посередники, до яких відносять професійних учасників інфраструктури фінансового ринку.

Завдання фінансових посередників першого рівня полягає в тому, щоб акумулювати тимчасово вільні фінансові ресурси фізичних та юридичних осіб, як правило, в невеликих обсягах, і перетворити їх в потужні інвестиції для емітентів - суб'єктів господарювання, місцевих органів самоврядування та уповноважених державних органів. До таких інституційних інвесторів слід віднести:

- банки, які акумулюють кошти фізичних та юридичних осіб у вигляді депозитів і перетворюють їх в інвестиції шляхом надання кредитів суб'єктам господарювання, перш за все довгострокового характеру. Крім того, банки можуть проводити операції з цінними паперами, як суб'єктів господарювання, так і з субнаціональними облігаціями та облігаціями внутрішньої державної позики;

- інститути спільного інвестування здійснюють діяльність, пов'язану із залученням, об'єднанням грошових коштів інвесторів з метою отримання прибутку від вкладення їх у цінні папери інших емітентів, корпоративні права та нерухомість,

- взаємні фонди інвестиційних компаній - це фонди, керовані інвестиційною компанією, яка акумулює кошти від великої кількості фізичних і юридичних осіб та інвестує їх в акції, облігації, опціони та інші цінні папери на товарному і грошовому ринках. При розміщенні інвестором коштів у фонди інвестиційних компаній, він купує частку і стає його співвласником;

- недержавні пенсійні фонди – це юридичні особи, які мають статус неприбуткової організації або непідприємницького товариства, функціонує і здійснює діяльність виключно з метою накопичення пенсійних внесків на користь учасників пенсійного фонду з подальшим управлінням пенсійними активами, а також здійснює пенсійні виплати учасникам. Вклади, внесені до недержавних пенсійних фондів, акумулюються і інвестуються в дохідні активи. При такій системі учасники недержавних пенсійних фондів після досягнення пенсійного віку отримуватимуть пенсію значно вищу, ніж може надати держава;

- страхові компанії формують страхові фонди і страхові резерви шляхом накопичення страхових внесків фізичних і юридичних осіб та інвестування сформованих фондів грошових ресурсів в економіку, збільшуючи ці фонди і отримуючи певний дохід від проведених операцій [28, с. 55].

Основним завданням інфраструктурних посередників є обслуговування потоків фінансових ресурсів, інформації та послуг фінансового характеру, спрямовані на створення оптимальних умов пошуку продавців і покупців. До посередників другого рівня відносяться фондові біржі, реєстратори, зберігачі, депозитарії, брокери, дилери, андеррайтери, компанії з управління активами інституційних інвесторів та ін.

Якщо ж характеризувати фінансових посередників в загальному вигляді, то можна виділити наступні ознаки:

- за порядком створення:
 - перепрофільовані – створені на основі раніше існуючих установ;
 - новостворені – створені вперше;
- за територією діяльності:
 - регіональні – охоплюють певний регіон;
 - республіканські – діють в межах республіки;
 - міжнародні – поширюються на кілька країн;
- за формою власності:
 - загальнодержавні;
 - муніципальні (місцеві);
 - колективні (відкриті та закриті акціонерні товариства, холдинги, товариства з обмеженою відповідальністю);
 - приватні;
 - зі стовідсотковою іноземною власністю;
 - змішані;
- за юридичним статусом:
 - юридичні особи – посередником виступає певна установа чи фірма;
 - фізичні особи – посередником є окрема особа;

- за характером відносин:
 - гаранти;
 - кореспонденти;
 - уповноважені;
- за відповідністю чинному законодавству:
 - легальні – фінансові посередники, що зареєстровані і діють у рамках чинного законодавства;
 - напівлегальні – зареєстровані відповідно до чинного законодавства, але виконують певні операції, які цим законодавством не передбачені;
 - нелегальні – фірми і особи, що здійснюють посередницьку діяльність поза законом;
- за ступенем впливу:
 - монополісти;
 - аутсайдери – прикладом може бути брокер, який не є членом біржі. Має право одержати тимчасовий цільовий дозвіл на роботу в торговому залі, взявши на себе зобов'язання дотримуватися правил роботи на біржі;
- за структурою:
 - багатопрофільні;
 - безфіліальні;
- за типом винагороди:
 - ті, що отримують дохід у вигляді різниці відсотків на вхідні та вихідні фінансові потоки;
 - ті, які працюють на фіксовану винагороду у вигляді комісійних;
- за ступенем контролю:
 - контролюючі;
 - контрольовані;
- за фінансовим станом:
 - стійкі(стабільні);
 - проблемні;

- кризові;
- банкрути;
- за типом спілкування з клієнтами:
 - ті, що взаємодіють безпосередньо особисто з клієнтами;
 - ті, які спілкуються з клієнтами за допомогою електронних засобів зв'язку (Інтернет, мобільний і телебанкінг, он-лайн-брокери, он-лайн-консультанти тощо) [26, с. 105].

Для того, щоб найкраще зрозуміти суть фінансових посередників, варто визначити їхні функції. Ось перелік функцій, які запропонували різні вчені та науковці.

Так, Джозеф Синки-мол. розглядає через призму розподілу ресурсів шість базових функцій посередників:

- кліринг і проведення платежів для полегшення торгівлі та укладення угод;
- об'єднання (збирання в пули) і поділ капіталу і потоків грошових коштів для фінансування як великомасштабних, так і невеликих проектів;
- розподіл економічних ресурсів у часі, просторі і між галузями;
- збір, організація і передача інформації, необхідної для прийняття рішень;
- пошук шляхів зниження невизначеності і управління ризиками;
- вирішення проблем несиметричності інформації і стимулювання діяльності, виникаючих при укладанні фінансових контрактів [86].

Сільві де Куссерг, використовуючи праці попередників, формулює наступні функції посередників:

- обробка інформації;
- управління ризиками;
- контроль над позичальниками;
- зближення співвідношення попиту і пропозиції фінансових послуг;
- управління розміщенням послуг;
- управління платіжними системами;
- досягнення довіри клієнтів [58, с. 909].

Серед вітчизняних вчених і економістів, які вивчають питання фінансового посередництва, можна виділити роботу колективу під керівництвом Г.М. Белоглазова, який визначає функції посередників:

- як диверсифікацію ризиків шляхом розподілу вкладень за видами фінансових інструментів, за часом, за кредиторами при видачі синдікованих (спільних) кредитів і іншим чином, що веде до зниження рівня кредитного ризику;
- як полегшення іншим економічним суб'єктам пошуку надійних позичальників;
- забезпечення вирішення проблем ліквідності у економічних агентів [44, с. 209].

Головною і першочерговою функцією фінансового посередництва є перерозподіл вільних фінансових ресурсів в економіці – вважає О.А. Богуцька. Під цим розуміється оптимальний розподіл фінансових ресурсів між галузями економіки шляхом акумулювання коштів індивідуальних інвесторів (постачальників капіталу), трансформації та переміщення до споживачів капіталу [40, с. 627].

Крім вище зазначених функцій, виділяють також функції:

- 1) консолідація ризиків і прийняття багатьох з них на себе (ризик неповернення виданих позичок та виплати відсотків вчасно);
- 2) забезпечення деномінації заощаджень. Чим більшою буде сума угоди, тим нижчими будуть адміністративні, консультаційні, юридичні та інші витрати.

Також до функцій можна віднести:

- інвестування коштів у різні галузі економіки при емісії корпоративних цінних паперів;
- отримання прибутку за рахунок економії;
- надання консультацій та допомоги приватним особам при інвестуванні, диверсифікувавши їх;

- забезпечення ліквідності ринку при інвестуванні та вилученні коштів інвесторами в будь-який час;
- надання порад та допомоги інвесторам щодо інвестування коштів у фінансові активи [23, с. 138].

Отже, можна зробити висновок, що класифікаційних ознак фінансових посередників є дуже багато, а функції є досить багатогранні. Це ще раз підтверджує важливість і необхідність функціонування посередників на фінансовому ринку, адже вони є основним каналом руху і передачі інформації, капіталів та прав між економічними суб'єктами ринку. Тому ми, як ніхто, зацікавлені в успішній та ефективній їх діяльності для створення вигідних умов для розвитку економіки.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

На основі проведеного дослідження теоретичних основ побудови та функціонування фінансових інститутів України, можна зробити висновки.

1. Поняття «фінансовий ринок» дуже складне і багатогранне, тому не можна дати йому точного визначення. Явище «фінансовий ринок» досліджувалося у працях багатьох вчених та науковців, та вони також не можуть дійти до спільної його класифікації, що зумовлює подальші вивчення та дослідження його структури та функцій. В загальному, фінансовий ринок являє собою організовану чи неформальну систему торгівлі фінансовими інструментами. На цьому ринку відбувається обмін грошима, надання кредиту та мобілізація капіталу. Основну роль тут грають фінансові інструменти, що направляють потоки грошових коштів від власників до позичальників. Товаром виступають гроші і цінні папери. Фінансовий ринок призначений для встановлення безпосередніх контактів між покупцями і продавцями фінансових ресурсів. Прийнято виділяти кілька основних видів фінансового ринку: валютний ринок, ринок золота і ринок капіталів.
2. Роль і місце фінансових посередників в економіці країни є надзвичайно важливими. Адже вони виконують невід'ємні функції, які забезпечують ефективне функціонування фінансового ринку. До ключових з них можна віднести такі, як: акумуляція тимчасово вільних грошових коштів та вигідне їхнє вкладення для отримання прибутку, укладення угод, які були б вигідними для всіх учасників, управління ризиками тощо. Таким чином, фінансові посередники відіграють важливу роль в забезпеченні ефективного функціонування фінансового ринку. Розвиток інституційних інвесторів може мати позитивний вплив на економіку, сприяючи ефективному перерозподілу капіталу та розширенню пропозиції інвестиційних ресурсів.
3. Фінансовий ринок буде розвиватися тільки тоді, коли інші сфери держави будуть сприяти цьому. Тому на ринку представлено багато різних посередників, які б змогли задовольняти потреби всіх учасників відносин. Досі немає єдиної класифікації посередників, адже із розвитком відносин і

постійним прогресом виникають все нові організації, а відтак нові фінансові посередники. На наш погляд, основними класифікаційними ознаками є: статус інвестора, характер проведення фінансових операцій, рівень спеціалізації, інституційна структура фінансового ринку. Так, підкреслюючи статус інвестора, розглядають індивідуальних інвесторів - фізичних осіб, інституційних, тобто колективних та професійних інвесторів - фінансових посередників.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ ТА НЕБАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ НА ВІТЧИЗНЯНОМУ ФІНАНСОВОМУ РИНКУ

2.1 Аналіз сучасного стану діяльності комерційних банків в Україні

Розвинена банківська система є необхідною умовою нормального функціонування економіки будь-якої країни. Тільки через ефективну банківську систему можна здійснити реструктуризацію економіки, якої так потребує Україна. Крім того, надійний і розвинений банківський сектор відіграє надзвичайно важливу роль в стабілізації економіки країни.

Для того, щоб краще ознайомитись із ситуацією нашої банківської системи і зрозуміти, наскільки вона є ефективною, варто проаналізувати основні показники її діяльності.

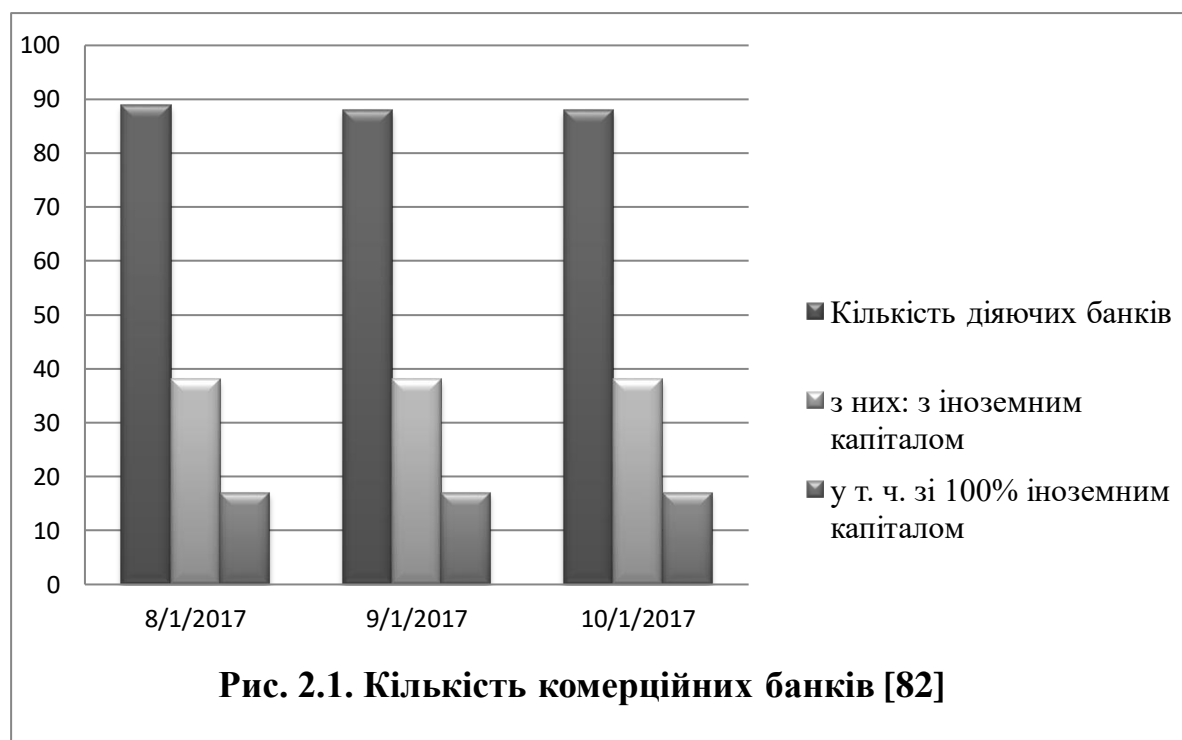
Для початку візьмемо таку наочну характеристику банківської системи, як кількість банків. Станом на 1 січня 2014 року кількість комерційних банків в Україні становило 180. Станом на 1 січня 2015 року їх чисельність скоротилася до 163, на початок 2016 року - до 117, на початок 2017 року - до 96, а станом на 1 жовтня поточного року їх залишилося всього 88.

Таблиця 2.1

Кількість комерційних банків України (шт.) [82]

Назва показника	01.08.2017	01.09.2017	01.10.2017
Кількість діючих банків	89	88	88
з них: з іноземним капіталом	38	38	38
у т. ч. зі 100% іноземним капіталом	17	17	17

На рис. 2.1 графічно зображено кількість комерційних банків України, та яку їх частину займають банки з іноземним капіталом.

Якщо взяти до уваги основні показники банків за останні 3 місяці, до прикладу, активи, то тут немає стабільної тенденції. Із нижче наведеної таблиці (табл. 2.2) видно, що 01.08 активи становлять 1 263 470 млн. грн., 01.09. – 1 250 978 млн. грн., а 01.10 – 1 280 711 млн. грн..

Кредити, які надані клієнтам, мають незначне зростання: у серпні вони дорівнювали 971 767 млн. грн., у вересні – 974 205 млн. грн., у жовтні – 992 056 млн. грн.. З них найбільшу частку займають кредити, що надані суб'єктам господарювання (84%, 83% і 84% відповідно).

Таблиця 2.2

**Показники діяльності (активи) комерційних банків за період
01.08.2017 -01.10.2017 рр. (млн. грн.) [78]**

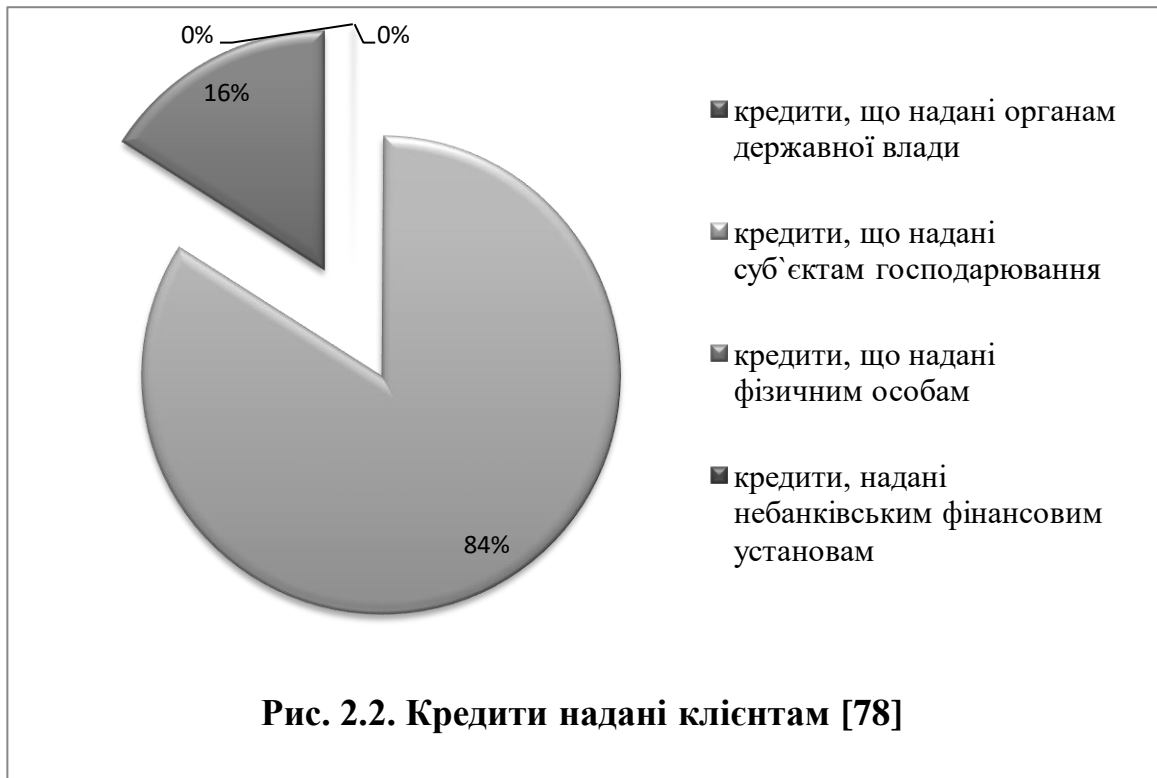
Показник	01.08.2017	01.09.2017	01.10.2017
Активи	1 263 470	1 250 978	1 280 711
<i>Активи в іноземній валюті</i>	482 768	477 119	498 115

Продовження табл. 2.2

Загальні активи (не скориговані на резерви за активними операціями)	1 740 312	1 722 162	1 754 002
з них: нерезиденти	204 002	197 623	208 912
Загальні активи (не скориговані на резерви за активними операціями) в іноземній валюті	724 400	714 663	738 068
Готівкові кошти	40 116	38 557	37 366
Банківські метали	251	237	297
Кошти в Національному банку України	44 739	45 208	43 349
Кореспондентські рахунки, що відкриті в інших банках	132 404	124 731	133 910
Строкові вклади в інших банках та кредити, надані іншим банкам	23 104	23 601	25 241
Кредити надані клієнтам:	971 767	974 205	992 056
кредити, що надані органам державної влади	1 293	1 057	1 052
кредити, що надані суб'єктам господарювання	816 372	817 383	832 552
кредити, що надані фізичним особам	154 093	155 751	158 435
кредити, надані небанківським фінансовим установам	9	14	16
Вкладення в цінні папери та довгострокові інвестиції	358 750	345 889	352 350
Резерви за активними операціями банків (з урахуванням резервів за операціями, які обліковуються на позабалансових рахунках)	481 111	475 565	477 797

Найменшу частку займають кредити, що надані небанківським фінансовим установам (0,0009%, 0,0014% і 0,0016% відповідно). В статті готівкових коштів прослідковується тенденція до спаду: у серпні вони становили 40 116 млн. грн., у вересні – 38 557 млн. грн., у жовтні – 37 366 млн. грн..

На рис. 2.2 можна побачити, скільки відсотків від загальної кількості кредитів, які надані клієнтам, займає кожна складова показника.

Що стосується пасивів, то станом на 01.08.2017 року вони дорівнювали 167 036 млн. грн., 01.09. – 167 654 млн. грн., 01.10. – 168 746 млн. грн.. Тобто прослідковується незначне, але стабільне збільшення. Зобов'язання банків 1 серпня дорівнювали 1 096 434 млн. грн., 1 вересня – 1 083 324 млн. грн., 1 жовтня – 1 111 965 млн. грн. (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

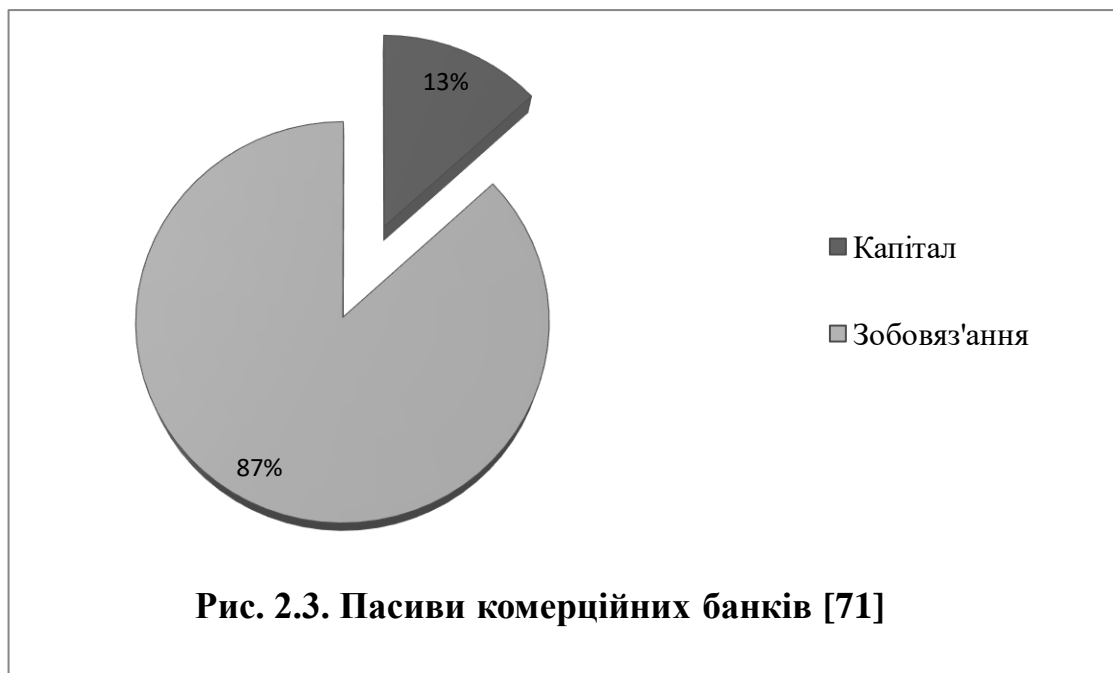
**Показники діяльності (пасиви) комерційних банків за період
01.08.2017 – 01.10.2017 рр. (млн. грн.) [71]**

Показник	01.08.2017	01.09.2017	01.10.2017
Пасиви	1 263 470	1 250 978	1 280 711
Капітал	167 036	167 654	168 746
з нього: статутний капітал	469 886	470 743	471 553
Зобов'язання банків	1 096 434	1 083 324	1 111 965
Зобов'язання банків в іноземній валюті	580 224	574 215	596 119

Продовження табл. 2.3

Строкові вклади (депозити) інших банків та кредити, що отримані від інших банків	49 339	47 189	46 766
Кошти суб'єктів господарювання	372 632	365 592	378 148
Кошти фізичних осіб (з ощадними (депозитними) сертифікатами)	437 968	435 743	447 374
Кошти небанківських фінансових установ	21 131	21 054	21 773

Нижче, на рис. 2.3, графічно зображено у відсотках частки капіталу та зобов'язань.

Проте робити висновки про ефективність чи неефективність функціонування банків лише за останні 3 місяці неправильно, адже це досить короткий період часу для банківської системи. Тому варто взяти до уваги дані за попередні місяці (дод. А, Б, В).

Отже, взявши дані НБУ за перші два квартали, можна побачити зміни в показниках, які характеризують діяльність банків з державною часткою, банків іноземних банківських груп та банків з приватним капіталом. Варто глибше

ознайомитись із цим видом класифікації, адже тільки з початку 2017 року НБУ почав ділити банки саме так.

Банки з державною часткою – банки, в яких держава прямо чи опосередковано володіє часткою понад 75% статутного капіталу банку. До цієї групи увійшли: «ПриватБанк», «Укрексімбанк», «Ощадбанк», «Український банк реконструкції та розвитку» та «Розрахунковий центр».

Банки іноземних банківських груп - банки, контрольні пакети акцій яких належать іноземним банкам або іноземним фінансово-банківським групам. У результаті у статистиці НБУ було виокремлено групу з 25 дочірніх банків, материнські компанії яких зареєстровані та працюють за кордоном.

Станом на 01.01.2017 у банківській системі України присутній та функціонує капітал таких банківських груп: шведської SEB Group (ПАТ «СЕБ Корпоративний Банк»); американського холдингу Citigroup (ПАТ «Сітібанк»); французьких груп Credit Agricole Group (ПАТ «Креді Агріколь Банк») та BNP Paribas (АТ «Укрсиббанк»); італійської групи Unicredit (ПАТ «Укрсоцбанк»); німецького банку Deutsche Bank (ПАТ «Дойче Банк ДРУ»); польського банку РКО Bank Polski (ПАТ «Кредобанк»); російського банку «Сбербанк» та ін..

Банки з приватним капіталом - банки, в яких серед кінцевих власників істотної участі є один чи кілька приватних інвесторів, що прямо та/або опосередковано володіють не менше ніж 50% статутного капіталу банку. Сюди входять: «ПУМБ», «Банк Січ», банк «Восток», «Банк Кредит Дніпро», та інші [65].

Отже, визначивши у відсоткових значеннях різниці між періодами основних показників діяльності банківських установ зрозуміло, що сьогодні банківська система є дуже нестабільною, враховуючи всі фактори, які на неї впливають. Тому однозначного висновку щодо діяльності банків зробити неможливо, адже багато із вищевказаних показників мають тенденцію до спаду, тоді як решта можуть підвищуватись.

Для кращого розуміння ситуації на ринку банківських установ, можна розглянути рейтинг банків України за підсумками 2 кварталу 2017 року (табл. 2.4).

Рейтинг стійкості банків від порталу «Мінфін» - це щоквартальна оцінка діяльності банків на підставі інформації з офіційних і відкритих джерел. До рейтингу увійшли банки перших трьох груп за класифікацією НБУ, а також невеликі банки з портфелями роздрібних депозитів від 1 млрд. гривень.

Таблиця 2.4

Рейтинг банків України [82]

№	Банк	Загальний рейтинг	Стресостійкість	Лояльність вкладників	Оцінка аналітиків	Депозити фізичних осіб
1	Райффайзен Банк Аваль	4.59	4.60	4.60	4.56	4
2	Креді Агріколь Банк	4.37	4.30	4.20	4.78	13
3	УкрСиббанк	4.29	3.90	4.60	4.67	9
4	Ощадбанк	4.07	3.60	4.50	4.44	2
5	Кредобанк	4.04	3.80	4.20	4.22	17
6	Укргазбанк	3.83	3.30	4.30	4.22	6
7	ОТП Банк	3.79	3.50	3.90	4.33	10
8	ПроКредит Банк	3.67	3.70	3.20	4.44	16
9	Укрексімбанк	3.65	3.20	3.90	4.22	3
10	Укрсоцбанк	3.48	3.00	3.90	3.78	7
11	Марфін Банк	3.42	3.20	3.70	3.44	26
12	Правекс-банк	3.42	3.40	3.10	4.00	28
13	ПУМБ	3.41	2.80	4.10	3.67	8
14	ПриватБанк	3.40	2.60	4.20	3.78	1
15	Банк Південний	3.37	2.80	4.40	2.78	12
16	Альфа-Банк	3.30	2.50	4.10	3.78	5
17	Таскомбанк	3.26	2.10	4.60	3.44	14

Продовження табл. 2.4

18	Міжнародний Інвест. Банк	3.17	3.00	3.30	3.33	24
19	Універсал Банк	3.09	2.80	3.10	3.67	25
20	Ідея Банк	3.08	2.60	3.40	3.67	23
21	Мегабанк	3.06	2.40	3.60	3.56	20
22	Банк Інвестицій та Заощаджень	2.92	2.50	3.50	2.78	27
23	Індустріалбанк	2.89	2.40	3.40	3.11	29
24	А-Банк	2.84	2.50	3.30	2.67	21
25	Сбербанк	2.76	2.80	3.20	1.78	11
26	Банк Восток	2.75	2.30	3.20	2.89	22
27	Кредит Дніпро	2.68	1.90	3.60	2.78	15
28	ВТБ Банк	2.66	2.50	3.00	2.33	19
29	Промінвестбанк	2.60	3.10	2.40	1.78	18
30	Місто Банк	2.43	1.60	3.40	2.56	30
31	Банк Форвард	2.36	1.90	2.70	2.67	31

Фінансові установи отримують бал від 1 до 5 залежно від показників, що характеризують їх стійкість до стресів і лояльність вкладників: враховується якість активів, ліквідність, можливість зовнішньої підтримки, приріст вкладів, платіжна репутація і т. д. У рейтингу використовувалися дані офіційної звітності банків станом на 18 серпня 2017

Крім того, складається рейтинг 10 найнадійніших банків для фізичних осіб.

1. Ощадбанк – державний, гарантується 100% вкладів.
2. Укресімбанк – державний, гарантується 100% вкладів.
3. Укргазбанк – державний.
4. Райффайзен банк Аваль – Raiffeisen Bank, Австрія.

5. Креді Агріколь Банк – Credit Agricole, Франція.
6. Укрсиббанк – BNP Paribas Group, Франція.
7. Кредобанк – PKO Bank Polska, Польща.
8. ПроКредит Банк – ProCredit Bank, Німеччина.
9. ОТП Банк – OTP Bank, Угорщина.
10. Укрсоцбанк – AVH Holdings, Люксембург.

Під надійністю банку слід розуміти здатність фінансового інституту чинити опір несприятливим факторам, проте надійність і вірогідність дефолту - поняття різні. Банк, що має високий рівень надійності, може зіткнутися з сильним впливом негативних і малопередбачуваних чинників, які здатні привести до його банкрутства, в той час як банк з задовільним рейтингом продовжить працювати, оскільки в результаті збігу обставин уникне негативного впливу таких факторів. Також необхідно враховувати політичні ризики.

Найприбутковішими банками стали Райффайзен Банк Аваль, Укрексімбанк, Сітібанк, ПУМБ і Креді Агріколь банк (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

10 найприбутковіших банків України [78]

№	Банк	Прибуток до оподаткування	Прибуток після оподаткування
1	Райффайзен Банк Аваль	2 737 849	3 330 253
2	Укрексімбанк	736 194	792 798
3	СІТІбанк	598 313	704 738
4	ПУМБ	592 968	723 132
5	Креді Агріколь Банк	570 626	690 991
6	УкрСибБанк	566 683	682 963
7	ОТП Банк	344 898	420 081
8	Ощадбанк	306 044	306 063
9	Кредобанк	205 119	250 628
10	Прокредит Банк	178 373	22 762

Підсумувавши дані з офіційних і відкритих джерел, можна зробити висновок, що банківська система України за підсумками січня-липня 2017 року отримала чистий збиток у розмірі 223 млн. грн., що в 41,5 рази менше, ніж за відповідний період минулого року (9, 266 млрд. грн.). У липні платоспроможні банки отримали чистий прибуток в розмірі 1,43 млрд. грн. Доходи банків за січень-липень склали 101,624 млрд. грн., витрати - 101,846 млрд. грн. За підсумками 1 півріччя 2017 платоспроможні банки отримали 1,1 млрд. грн. чистого прибутку після оподаткування, при цьому банківська система працювала прибутково в кожному з трьох місяців.

2.2. Оцінка діяльності небанківських фінансових установ на вітчизняному фінансовому ринку

Сьогодні важко уявити розвинену економіку без фінансових посередників. Серед них важливе місце займають небанківські фінансові установи. Нарівні з такими посередниками як банки, на них покладено функцію постачання грошових ресурсів на фінансові ринки, тому вони є потужним потенціалом розвитку інших галузей економіки.

Небанківські фінансові інститути – це установи, що не є банками, але здійснюють певні фінансові операції. Вони функціонують на основі відповідних нормативно-правових актів (в Україні це закон «Про банки та банківську діяльність»). Відмінністю є те, що вони не мають ліцензії, яка дозволяє виконувати операції, притаманні лише банківським установам. До них належать приймання депозитних вкладів та ведення поточних рахунків клієнтів згідно із законом «Про банки і банківську діяльність» [2].

Проте в них є дещо спільне з банками: вони функціонують у тому самому секторі грошового ринку, що й банки – у секторі опосередкованого фінансування. Формуючи свої ресурси (пасиви), вони випускають, подібно до банків, боргові зобов'язання, які менш ліквідні, ніж зобов'язання банків, проте теж можуть реалізовуватися на ринку як додатковий фінансовий інструмент. Розміщуючи свої ресурси в дохідні активи, вони купують боргові зобов'язання, створюючи, подібно

до банків, власні вимоги до інших економічних суб'єктів, хоч ці вимоги менш ліквідні і більш ризиковані, ніж активи банків

Оскільки, небанківські установи не створюють депозитів, то вони залучають кошти двома способами: на договірних засадах і шляхом продажу посередником своїх цінних паперів (акцій, облігацій). Тому їх поділяють на договірні фінансові установи (залучення коштів відбувається на підставі договору з кредитором) та інвестиційні фінансові установи (залучення відбувається через продаж кредиторам (інвесторам) своїх акцій, облігацій, паїв тощо [37, с. 54].

Для кращого розуміння функціонування небанківських фінансових установ їх класифікують. Але сьогодні існує багато різних підходів до класифікацій цих установ, тому пропонуємо розглянути найбільш відомі.

У США усі фінансові інститути поділені в залежності від пропонованого виду фінансових послуг: депозитні установи (банки, кредитні спілки); контрактно-ощадні інститути (пенсійні фонди, страхові компанії); інвестиційні посередники (фінансові компанії, іпотечні банки).

Фредерік Мишкін – вчений зі світовим ім'ям – виділяє такі фінансові установи: страхові компанії, пенсійні фонди, пайові фонди, фінансові компанії (торгові фінансові компанії, факторингові компанії), державні фінансові посередники (федеральні кредитні агентства), установи, що працюють на ринку цінних паперів (інвестиційні банки, брокери та дилери, біржі) [58, с. 909].

Загальна редакція В. Д. Базилевича поділяє небанківські установи на фінансові та кредитні. В свою чергу, кредитні діляться на депозитні (кредитно-ощадні асоціації та кредитні спілки) та недепозитні (фінансові компанії, інвестиційні компанії, страхові компанії, державні та недержавні пенсійні фонди, взаємні фонди). Але ця класифікація залишає за собою багато питань. Наприклад, що розуміє автор під «кредитно-ощадною асоціацією», чи чому фінансові компанії віднесено до недепозитних кредитних установ? [23, с. 128].

Цікавою і нестандартною думкою вважають класифікувати небанківських посередників на:

- страхові компанії та компанії перестраховання, пенсійні фонди, лізингові фірми, трастові рахунки;
- страхові біржі та компанії перестраховання, що об'єднані в синдикати або консорціуми, які працюють як біржі;
- взаємні фонди, холдинги, фінансово-промислові групи.

Але і тут є незрозумілі моменти. По-перше, трастові і взагалі рахунки не можуть бути установами; по-друге, розкритим залишається віднесення страхових бірж до небанківських посередників [21, с. 56].

Редакція 3. Ватаманюка пропонує розділяти небанківські фінансово-кредитні установи за двома ознаками:

- 1) за характером залучення вільних грошових коштів (інвестиційні небанківські фінансові інститути; договірні небанківські фінансові інститути; депозитні небанківські фінансові інститути);
- 2) за основними послугами (кредитні спілки, будівельні товариства; страхові компанії, пенсійні фонди, ломбарди, довірчі товариства, інвестиційні фонди та компанії, лізингові компанії, факторингові компанії, фінансові компанії) [19, с. 278].

Проте базовою класифікацією залишається розподіл небанківських фінансових установ на:

- договірні фінансово-кредитні установи;
- інвестиційні фінансово-кредитні установи.

До договірних установ належать:

- страхові компанії;
- пенсійні фонди;
- ломбарди;
- лізингові компанії;
- факторингові компанії.

До інвестиційних :

- інвестиційні фонди;
- фінансові компанії;

- кредитні товариства;
- кредитні спілки.

Розглянемо коротко кожен установу.

Страховики (страхівники, страхові компанії) — юридичні особи, створені у формі акціонерних, повних, командитних товариств або товариств з додатковою відповідальністю згідно з Законом України «Про господарські товариства» з урахуванням особливостей, передбачених цим Законом, а також ті, що одержали у встановленому порядку ліцензію на здійснення страхової діяльності.

Страхові компанії умовно поділяються на компанії страхування життя і компанії страхування майна та від нещасних випадків. Методи роботи у них однакові: продаючи страхові поліси, вони мобілізують певні суми коштів, які розміщують у дохідні активи. З доходів від цих активів вони покривають свої операційні витрати, одержують прибутки. З мобілізованих коштів ці компанії створюють резерви для виплати відшкодування при настанні страхових випадків. Відмінність між ними полягає в способах розміщення мобілізованих коштів у дохідні активи [45, с. 78].

Пенсійний фонд — термін, який об'єднує Державні пенсійні фонди та Недержавні пенсійні фонди, які створюються відповідно до діючого законодавства, акумулюють страхові внески застрахованих осіб, що обліковуються на накопичувальних пенсійних рахунках та інвестуються з метою отримання інвестиційного доходу на користь застрахованих осіб, пенсійні активи якого використовуються для оплати договорів страхування довічних пенсій або одноразових виплат застрахованим особам, а у випадках, передбачених чинним законодавством - членам їхніх сімей чи спадкоємцям та на інші цілі, передбачені чинним законодавством.

Ломбард — спеціалізована кредитна установа, яка надає короткотермінові позики під заставу особистого майна позичальника.

Залежно від спеціалізації, у ломбардах приймають дорогоцінний метал, побутові речі, також можна закласти нерухомість. Здаючи річ у ломбард, її можна викупити, але й можна втратити назавжди.

Працівник ломбарду оцінює техніку чи коштовність, складає контракт-розписку та виплачує гроші. Після експертизи речей клієнту називають суму, яку може виплатити ломбард і, якщо вона задовольняє клієнта, укладають договір.

Ломбард нараховує певні відсотки на надану у кредит суму. Залежно від політики ломбарду, до відсоткової ставки може входити сума користування позикою, зберігання, страхування. Позичальник, здаючи у ломбард свою річ, має змогу викупити її через деякий час [47, с. 59].

Лізингова компанія – спеціалізована установа, яка здійснює посередницьку діяльність щодо надання в оренду майна на умовах лізингу. Лізингова компанія отримує обладнання на власне ім'я і передає його в користування іншій особі на підставі лізингової угоди. Лізингова компанія бере на себе обов'язки орендодавця.

Розрізняють лізингові компанії вузькоспеціалізовані та універсальні. Перші пов'язані з одним видом товару або товарами з однієї групи стандартних видів, переважно мають власний парк машин, запас обладнання і здебільшого самі здійснюють його технічне обслуговування. Універсальні лізингові компанії передають в оренду найрізноманітніші види машин і обладнання та надають орендарю право вибору постачальника необхідного обладнання, розміщення замовлення й приймання об'єкта угоди. Компанія є установою, що організовує фінансові угоди [36, с. 109].

Факторингова компанія - це організація, яка набуває грошові зобов'язання боржника, а потім самостійно займається стягненням боргів на користь кредитора за конкретну матеріальну винагороду.

Факторинг - це фінансові послуги, що надаються клієнту в обмін на дебіторську заборгованість. За допомогою факторингу можна відстрочити платежі, а постачальник зможе отримати основну частку оплати за свою послугу або товар відразу ж після поставки.

Інвестиційна компанія — компанія, яка використовує свій капітал для інвестування в інші компанії. Водночас, у вузькому розумінні, інвестиційна компанія — це фінансовий посередник, що спеціалізується на управлінні довгостроковими вільними грошовими коштами дрібних приватних інвесторів.

Інвестиційні компанії акумулюють грошові засоби приватних інвесторів, що залучаються через продаж їм власних цінних паперів.

Інвестиційні компанії є одночасно покупцями, власниками, емітентами і продавцями акцій і облігацій. На зібрані засоби інвестиційні компанії купують акції різних акціонерних товариств, отримуючи дивіденди. Інвестиційні компанії чутливо реагують на зміни ситуації на фінансовому ринку, купують або продають цінні папери за сприятливим для них ринковим курсом. Отримані доходи дозволяють інвестиційним компаніям створювати значні фінансові резерви і виплачувати своїм акціонерам сталі за розмірами дивіденди при мінімальному ризику банкрутства [13, с. 114].

Фінансова компанія - кредитна організація, що виконує окремі банківські операції. У міжнародній практиці фінансові компанії спеціалізуються на наданні споживчих кредитів, кредитів дрібним і середнім підприємствам, залученні вкладів (як правило, термінових), оформленні чеків, а також займаються факторингом, страхуванням, торгівлею нерухомістю.

Кредитні товариства – це установи, що утворюються для задоволення потреб їх членів у кредиті (кооперативів, орендних підприємств, підприємств малого і середнього бізнесу, фізичних осіб). Їх капітал формується шляхом купівлі паїв і сплати спеціального внеску, який у разі виходу з товариства не повертається. Основними видами діяльності кредитних товариств є надання коротко- і середньострокових кредитів, посередницька діяльність.

Кредитна спілка — неприбуткова організація, заснована фізичними особами, професійними спілками, їх об'єднаннями на кооперативних засадах з метою задоволення потреб її членів у взаємному кредитуванні та наданні фінансових послуг за рахунок об'єднаних грошових внесків членів кредитної спілки (ст. 1 Закону України «Про кредитні спілки»).

Кредитна спілка є фінансовою установою, виключним видом діяльності якої є надання фінансових послуг, передбачених Законом України «Про кредитні спілки». Законом України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12 липня 2001 року (ст. 1) кредитну спілку

віднесено до кредитних установ — фінансових установ, які відповідно до закону мають право за рахунок залучених коштів надавати кредити на власний ризик.

Кредитні спілки видають позики під мінімальні відсотки і не мають на меті одержання прибутку, а фінансову діяльність проводять так, щоб залучені кошти не зменшувались і забезпечували покриття витрат на утримання самої спілки. Кредитні спілки мають свої переваги: здатність отримати кредит вже через 2–3 години (у комерційному банку лише через 10 днів), невеликі членські внески.

На відміну від банків кредитні спілки обмежують свою діяльність замкнутим колом осіб. Клієнтами спілки можуть стати тільки її пайовики. Послугами ж банку користуються всі, коло клієнтури не обмежене і персонально не визначене. Діяльність банку є публічною. Договір, що укладається між банком і його клієнтом, також є публічним. Діяльність же кредитної спілки не публічна. Відносини між спілкою і пайовиками виникають на основі членства і не є клієнтськими відносинами [15, с.18].

Поява небанківських кредитно-фінансових установ обумовлено тим, що банківські інститути не задовольняють існуючий платоспроможний попит на кредитному ринку України. Основною проблемою розвитку небанківських кредитно-фінансових установ в Україні є відсутність гарантування вкладів населення, а також норми обов'язкового резервування в порівнянні з банківськими установами, що знижує рівень довіри до них з боку фізичних осіб.

Відсутність вимог до небанківських кредитно-фінансових установ з боку НБУ щодо статутного і резервного капіталу, щодо створення резервів під всі банківські операції, а також відсутність вимог щодо відповідності пасивних і активних операцій за термінами і за сумами призводить до зниження контролю за діяльністю даних установ з боку держави [12, с. 138].

Велика кількість банків належить або в значній мірі контролюється іноземними структурами, тому в умовах політичної та економічної нестабільності направляють гроші за межі України, обезкровлюючи національну економіку. Небанківські установи зосереджують свою діяльність виключно на території України, що сприяє стабільності економіки країни.

З допомогою даних аналітичного департаменту Національного рейтингового агентства «Рюрік» можна зробити такі висновки про діяльність установ на ринку небанківських фінансових послуг за 9 місяців 2017 року.

На ринку страхування станом на 30.09.2017 року загальна кількість функціонуючих страхових компаній склала 296, серед яких 34 СК «life» та 262 СК «non-life». Кількість компаній на страховому ринку України тривалий час демонструє тенденцію до зменшення, скоротившись за рік на 27 СК. Обсяг валових страхових премій, які отримують страховики і перестраховики, дорівнює 31 391,1 млн. грн., що на 26,4% перевищує аналогічний показник за підсумком 9 міс. 2016 року.

Обсяг чистих страхових премій за підсумком 9 міс. 2017 року склав 20 790,9 млн. грн., що відповідає 66,2% валових страхових премій. Сума валових страхових премій за підсумком 9 міс. 2017 р. збільшилася порівняно з аналогічним періодом 2016 року на 26,4%, чисті страхові премії збільшилися на 6,1%.

На рис. 2.4 можна наочно ознайомитись із ситуацією на ринку страхування.

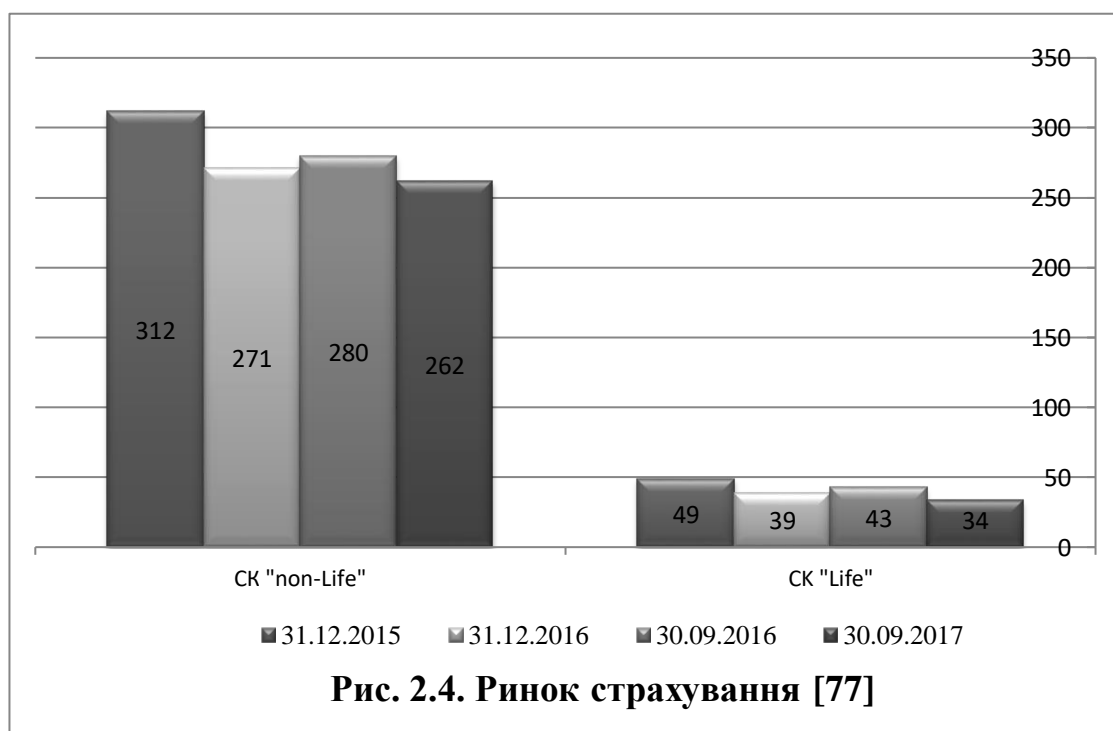
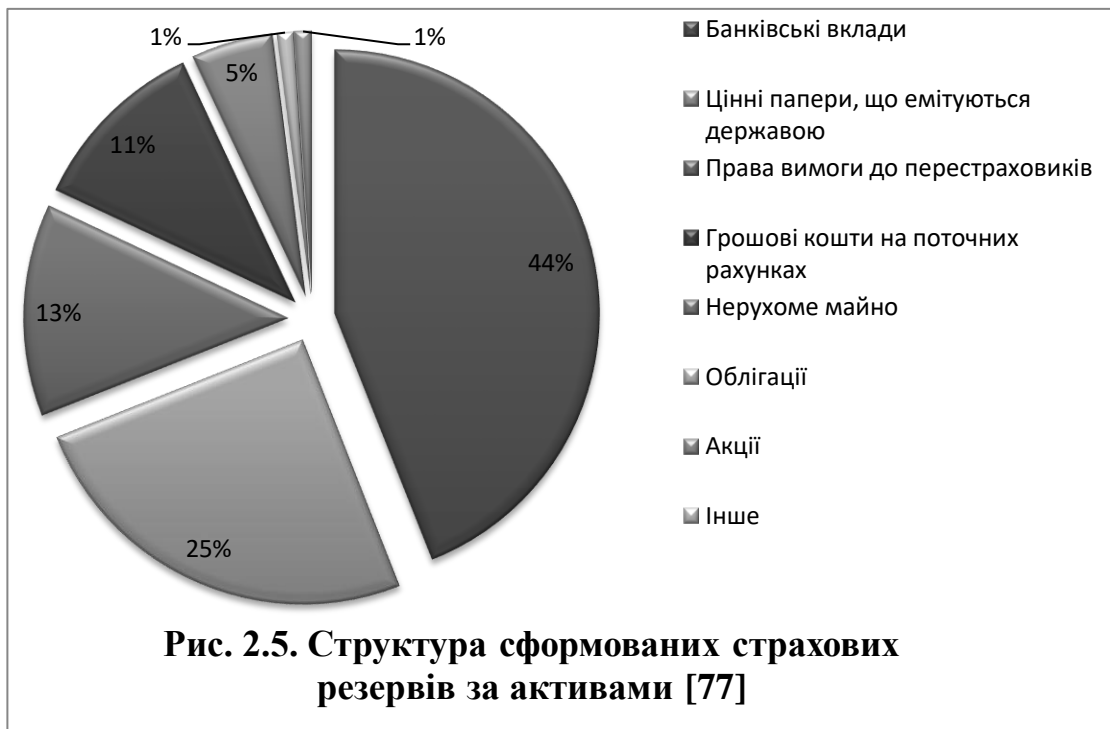

Рис. 2.5 графічно показує структуру сформованих страхових резервів за активами у відсотках.

Найбільше чистих страхових премій надійшло від автостраховання (32% загального обсягу), що продовжує залишатись одним з найбільш популярних видів страхування незважаючи на несприятливу економічну кон'юнктуру та низький рівень платоспроможності населення. На другому та третьому місцях в структурі валових чистих премій, – надходження від страхування життя (10%) та страхування майна (9%).

Державний реєстр фінансових установ станом на 30.09.2017 р. налічував 673 кредитні установи. Серед них 521 кредитна спілка, 122 інші кредитні установи та 30 юридичних осіб публічного права. З початку 2016 року відбулось збільшення кредитних установ на 47 одиниць, або на 6% (табл.2.6).

Таблиця 2.6

**Кількість кредитних установ
у Державному реєстрі фінансових установ (шт.) [71]**

Кредитні установи	01.09.2015	01.09.2016	30.09.2017
Кредитні спілки	589	521	397
Інші кредитні установи	101	122	113
Юридичні особи публічного права	30	30	28

Нижче, на рис. 2.6, відображено кількість кредитних установ, де помітна різниця між кількістю кредитних спілок, інших кредитних установ та юридичних осіб публічного права.

Станом на 30.09.2017 р. обсяг кредитного портфеля кредитних спілок перевищував більше ніж вдвічі обсяг залучених депозитних внесків. Сума кредитів, наданих членам кредитних спілок, становила 1,87 млрд. грн., водночас відбулось збільшення на 5,1% порівняно з минулим роком. За даними 2017 року кредитні спілки на депозитних рахунках налічували 876,7 млн. грн. вкладів, що на 7,2% (58,7 млн. грн.) перевищує аналогічний показник минулого року. Детальніше із статистичними даними можна ознайомитись з таблиці (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

**Динаміка показників діяльності системи
кредитних спілок, млн. грн. [63]**

Показник	30.09.2015	30.09.2016	30.09.2017
Активи	2 193,0	2 193,1	2 164,6
Капітал	1 009,7	1 202,1	1 099,5

Продовження табл. 2.7

Кредити надані членам КС	1 924,9	1 851,9	1 912,3
Внески членів КС на депозитні рахунки	905,5	839,7	904,3
Заборгованість за неповерненими та простроченими кредитами, наданими членам КС	489,1	389,9	363,4

Станом на 30 вересня 2017 року в Україні існувало 193 юридичні особи – лізингодавці. Державний реєстр фінансових установ на дату 01.10.2016 року вніс інформацію про 408 фінансових компаній, що надають послуги фінансового лізингу.

Загалом було укладено 5 743 договори фінансового лізингу в сумі 9,33 млрд. грн. фінансовими компаніями та юридичними особами. Вони не мають статусу фінансових установ але згідно чинного законодавства можуть надавати фінансові послуги. Станом на 01.10.2016 р. сукупна вартість чинних договорів фінансового лізингу становила 24,14 млрд. грн. (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

**Динаміка вартості та кількості
укладених договорів фінансового лізингу [63]**

Період	Вартість договорів фінансового лізингу, млн. грн.		Кількість договорів фінансового лізингу, од.	
	Юридичними особами	Фінансовими компаніями	Юридичними особами	Фінансовими компаніями
2014	7 181,0	257,4	8 940	26
2015	6 241,4	20,2	4 098	21
2016	7 757,0	15,7	7 371	30

30.09.2017 року були внесені дані у Державний реєстр фінансових установ про 516 фінансових компаній, які мають право здійснювати факторингову

діяльність. За період 9 місяців 2017 року було укладено 21 090 договорів факторингу. Їх загальна сума становила 22 395,3 млн. грн.

Нижче наведений рис. 2.7, на якому можна побачити розподіл договорів факторингу за галузями.

Помітно, що найбільшу частку, а саме 63% займає будівництво, 23% - сфера послуг.

Державний реєстр фінансових установ 30.09.2017 року містив інформацію про 427 ломбардів. Це на 40 менше порівняно з попереднім періодом. За фінансовими кредитами ломбардів середньозважена річна процентна ставка була на рівні 192,6%. За підсумками 9 місяців 2017 року середній розмір кредитів, які надали ломбарди, дорівнювала 1 351,3 грн. (табл. 2.9).

Таблиця 2.9

Ключові показники діяльності ломбардів, млн. грн. [76]

Показник	30.09.2015	30.09.2016	30.09.2017
Кількість ломбардів (на кінець періоду)	479	467	427

Продовження табл. 2.9

Сума наданих фінансових кредитів під заставу, млн. грн.	9 753,6	12 275,7	12 308,2
Кількість наданих фінансових кредитів під заставу, тис. шт..	8 527,5	8 865,3	9 108,7
Сума погашених фінансових кредитів, млн.. грн., у тому числі:	9 349,8	11 939	12 254,4
Погашено за рахунок майна наданого в заставу, (тис. шт.)	718,2	1 361,5	1 639,4

Також 30.09.2017 року Державний реєстр фінансових установ містив інформацію про 64 недержавних пенсійних фондів та 22 адміністратори НПФ.

На ту ж дату кількість учасників НПФ становила 840,1 тис. осіб. Сума пенсійних виплат (виплати були одноразовими та на визначений термін) за період дорівнювала 711,5 млн. грн. Цей показник на 17% перевищує минулорічний результат. Одноразові виплати зросли на 9,3%, пенсійні виплати на визначений термін – на 49,2% (табл. 2.10).

Таблиця 2.10

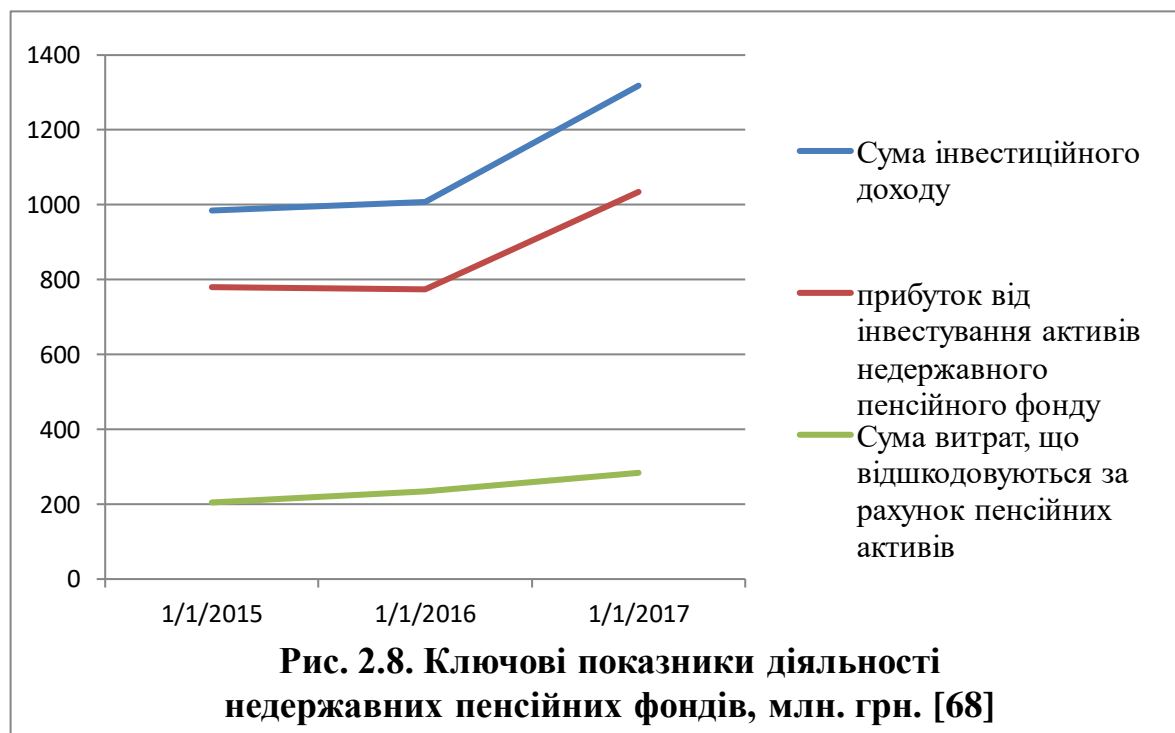
**Ключові показники діяльності
недержавних пенсійних фондів, млн. грн. [68]**

Показник	30.09.2015	30.09.2016	30.09.2017
Кількість укладених пенсійних контрактів, тис. шт..	58,1	61,5	68,4
Загальна кількість учасників НПФ, тис. осіб	834,2	833	840,1
Загальна вартість активів НПФ, млн. грн.	2 107,3	2 076,9	2 326,8
Пенсійні внески, всього, млн. грн.	1 865,9	1 875,8	1 972,7

Продовження табл. 2.10

у тому числі:			
- від фізичних осіб	77,3	87,1	122,3
- від фізичних осіб-підприємців	0,2	0,2	0,2
- від юридичних осіб	1 788,1	1 787,7	1 849,5
Пенсійні виплати, млн. грн.	528,9	608,2	711,5
Кількість учасників, що отримали/ отримують пенсійні виплати, тис. осіб	80,8	80,7	84,0
Сума інвестиційного доходу, млн. грн.	984,7	1 008,1	1 318,3
Прибуток від інвестування активів недержавного пенсійного фонду, млн. грн.	780	774,1	1 034,5
Сума витрат, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів, млн. грн.	204,7	234	283,8

Рис. 2.8 графічно зображає динаміку трьох показників недержавних пенсійних фондів, де чітко видно їхнє зростання впродовж 3 років.

Отже, ознайомившись з інформацією, можна зробити висновок, що в Україні ринок небанківських фінансових установ досить нестабільний. Крім того, тут спостерігається неоднорідність інститутів інвестиційного ринку залежно від їх територіальної діяльності. Адже в таких містах як Київ, Харків чи Одеса небанківських фінансових установ помітно більше, ніж в інших регіонах.

Крім того, діяльність небанківських установ характеризується низькою ефективністю. Це можна пояснити тим, що в період адміністративно-командної економіки таких установ взагалі не було, і як наслідок, сьогодні у країні відчуються нестача практики та досвіду у цій сфері, а також недосконалість законодавства і відсутність регулятивної функції з боку держави.

2.3. Оцінка правових основ діяльності банківських та небанківських установ: основні проблемні моменти та порівняльна характеристика

Підставами виникнення банківських правовідносин можуть виступати наступні юридичні факти:

- адміністративний акт, наприклад, видача ліцензії або її відкликання;
- договір або одностороння угода;
- заподіяння шкоди (є спірним або потребує додаткового обґрунтування);
- норма закону, наприклад, при реалізації кредитно-грошової політики держави, встановлення обов'язкових резервів.

У банківському праві необхідно виділяти загальні і спеціальні закони.

В якості загальних законів стосовно банків слід розглядати, перш за все, Цивільний кодекс України, а також такі нормативні акти як Закон «Про господарські товариства», «Про цінні папери і фондову біржу», «Про підприємництво» і т. д. [8, с. 188].

Названі вище і ряд інших законів повинні застосовуватися до банків і банківської діяльності, якщо спеціальні банківські норми не встановлюють будь-яких обмежень або правил. Ці загальні закони встановлюють:

- загальні вимоги до організаційно-правових форм підприємницької діяльності;

- загальні правила про угоди і договори, їх форми, умови і порядок укладення;
- загальні норми і підстави відповідальності в господарських, а отже і банківських відносинах.

В якості спеціальних банківських законів виступає Закон «Про банки і банківську діяльність» та Закон «Про Національний банк України». Ці закони, з одного боку, повинні відповідати загальним вимогам правового регулювання господарського обороту і конституційним принципам і гарантіям, а з іншого – вводять публічно-правові правила і вимоги, які суттєво відрізняються від правил та вимог приватного правового регулювання, наприклад, норми про порядок формування статутного капіталу [12, с. 139].

Слід зазначити, що при правовому регулюванні діяльності банків використовується імперативний і диспозитивний методи.

Імперативний метод обумовлений необхідністю проведення державної грошово-кредитної політики, основні положення якої (згідно зі ст. 100 Конституції України) розробляє і здійснює Рада Національного банку. В процесі імперативного регулювання банківської діяльності беруть участь:

- Президент України (створює укази);
- Верховна Рада України (приймає закони, постанови);
- Кабінет Міністрів України (далі КМУ) – приймає постанови;
- Національний банк України (приймає спеціальні акти банківського законодавства).

Диспозитивний метод правового регулювання банківської діяльності реалізований ч.2 ст.2 Закону України «Про банки і банківську діяльність», де визначено, що банки є економічно самостійними і повністю незалежними від виконавчих і розпорядчих органів державної влади в рішеннях, пов'язаних з їх оперативною діяльністю.

Свої функції банки виконують через набір тих операцій, які визначені в ст. 3 Закону України «Про банки і банківську діяльність». Банки самостійно визначають обсяги ресурсів і напрямки банківської діяльності, структуру

банківських операцій, отже, в цьому реалізується диспозитивний метод регулювання банківської діяльності [28, с. 57].

Конституція України визначає особливий статус Національного банку України, а також основну і виключну функцію – забезпечення стабільності грошової одиниці України. Правовий статус Національного банку України зазначено в окремому Законі України «Про Національний банк України».

Згідно Конституції до інших функцій НБУ відносять:

- формування та проведення грошово-кредитної політики;
- емісію національної валюти та організація її обігу;
- організацію системи рефінансування та здійснення функцій кредитора останньої інстанції;
- визначення шляхів розвитку сучасних електронних банківських технологій, платіжних систем тощо;
- пошук методів захисту банківської інформації;
- здійснення банківського регулювання та нагляду;
- ведення реєстру банків, їх філій і представництв, валютних бірж;
- проведення валютного регулювання, організація і здійснення валютного контролю за комерційними банками та іншими кредитними установами, які отримали ліцензію НБУ на здійснення операцій з валютними цінностями;
- організація інкасацій та перевезення банкнот і монет та інших цінностей [8, с. 190].

Правове регулювання валютних відносин в Україні реалізується у відповідності до банківського законодавства, а саме на підставі Декрету Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання та валютного контролю» та інших підзаконних нормативно-правових актів.

Під валютним регулюванням розуміється видання нормативно-правових актів щодо здійснення операцій на валютному ринку України, дотримання лімітів зовнішнього державного боргу України та заборгованості в іноземній валюті

уповноважених банків нерезидентам, ліцензування діяльності в сфері здійснення валютних операцій тощо [4].

Головним органом валютного регулювання в Україні виступає Національний банк України. Крім того, окремі повноваження у валютному регулюванні покладаються на Кабінет Міністрів України. Важливо зазначити, що валютні операції можуть бути здійснені лише уповноваженими банками, які отримали ліцензію Національного Банку України на здійснення валютних операцій.

Якщо говорити про діяльність небанківських фінансових установ, то вона законодавчо регулюється значною кількістю документів. До них відносять закони:

- «Про підприємництво» - закон України, що визначив види та організаційні форми підприємств, правила їх створення, реєстрації, реорганізації і ліквідації, організаційний механізм здійснення ними підприємницької діяльності в умовах переходу до ринкової економіки;
- «Про господарчі товариства» - закон, що визначає поняття і види господарських товариств, правила їх створення, діяльності, а також права і обов'язки їх учасників та засновників;
- «Про лізинг»,
- «Про кредитні спілки»;

Крім того, відносять декрети Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю», «Про довірчі товариства» тощо.

Ринок цінних паперів на законодавчому рівні регулюється законами «Про цінні папери і фондовий ринок», «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні», Постановою Верховної Ради України «Про концепцію функціонування і розвитку фондового ринку в Україні».

Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» регулює умови початкової діяльності фінансової установи [84].

Крім того, окремим законом регулюється діяльність з урахуванням антимонопольного законодавства, а саме законом «Про обмеження монополізму недопущення несумлінної конкуренції підприємницької діяльності».

Правові засади у сфері надання фінансових послуг визначено Законом України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» (далі – Закон № 2664), який регламентує відносини, що виникають між учасниками ринків фінансових послуг.

Відповідно до ст. 21 Закону № 2664 в редакції Закону України від 07.07.2011 р. державне регулювання ринку фінансових послуг здійснюється:

- НБУ – в сфері ринку банківських послуг;
- НКЦПФР – в сфері ринку цінних паперів та похідних цінних паперів;
- національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків і фінансових послуг – по інших ринках фінансових послуг.

Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків і фінансових послуг (далі – Нацкомфінпослуг), є державним колегіальним органом, підпорядкованим Президенту України і підконтрольним ВРУ.

Положення про Нацкомфінпослуг затверджено Указом Президента України від 23.11.2011 р № 1070/2011 (далі – Положення № 1070/2011) Відзначимо, що раніше, до прийняття вищевказаного положення, державне регулювання ринку фінансових послуг здійснювалося спеціально уповноваженим органом виконавчої влади в сфері регулювання ринків фінансових послуг, яким була Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України (далі – Держфінпослуг) [72].

Вищезазначеним Законом України від 07.07.2011 р. по суті, цей орган перейменований в Нацкомфінпослуг. При цьому необхідно враховувати, що згідно з Прикінцевими положеннями Закону України від 07.07.2011 р. перейменування національних комісій (у тому числі Держфінпослуг в Нацкомфінпослуг), передбачене цим законом, не є реорганізацією таких комісій і

вони вважаються перейменованими з дати видання відповідного указу Президента України.

Відповідно до п. 4 Положення № 1070/2011 Нацкомфінпослуг відповідно до покладених на неї завдань і в рамках своєї компетенції, зокрема здійснює:

- державне регулювання і нагляд за діяльністю фінансових установ (крім банків, професійних учасників фондового ринку, інститутів спільного інвестування, фінансових установ, які мають статус міжурядових міжнародних організацій, Державного казначейства та державних цільових фондів);
- нагляд на консолідованій основі за небанківськими фінансовими групами, основна діяльність яких здійснюється фінансовими установами, нагляд за якими здійснює Нацкомфінпослуг. Відзначимо, що наглядом на консолідованій основі є нагляд за фінансовими групами з метою забезпечення стабільності фінансової системи та обмеження ризиків, на які наражається фінансова установа в результаті участі у фінансовій групі, шляхом регулювання, моніторингу та контролю ризиків фінансової групи;
- державне регулювання і контроль за діяльністю бюро кредитних історій;
- надання висновків про віднесення операцій до певного виду фінансових послуг;
- реєстрацію фінансових установ та саморегулюючих організацій учасників ринків фінансових послуг;
- ведення Державного реєстру фінансових установ, Єдиного реєстру бюро кредитних історій, Єдиного державного реєстру страховиків (перестраховиків), Державного реєстру страхових та перестрахових брокерів (видача свідоцтва про включення зазначених брокерів до цього реєстру) тощо;
- видачу фінансовим установам відповідно до законів з питань регулювання окремих ринків фінансових послуг відповідні дозволи,

- а також ліцензії на здійснення діяльності з надання фінансових послуг;
- затвердження умов провадження діяльності з надання фінансових послуг, для яких необхідне отримання відповідної ліцензії або дозволу, та порядок здійснення контролю за дотриманням зазначених умов;
 - видачу ліцензії на здійснення діяльності, пов'язаної із збиранням, обробленням, зберіганням, захистом, використанням інформації, яка складає кредитну історію;
 - встановлення плати за реєстрацію документів та видачу ліцензій відповідно до законів з питань регулювання ринків фінансових послуг;
 - контроль за достовірністю інформації, що надається учасниками ринків фінансових послуг;
 - виїзні та безвиїзні перевірки діяльності фінансових установ;
 - визначення в межах своїх повноважень періодичність проведення перевірок фінансових установ, а також їх споріднених та афілійованих осіб [39, с. 381].

Також Нацкомфінпослуг визначає професійні вимоги до керівників, головних бухгалтерів фінансових установ та може вимагати звільнення з посад осіб, які не відповідають встановленим вимогам для зайняття цих посад.

З 17 травня 2013 року Нацкомфінпослуг здійснює реєстрацію філій страховиків-нерезидентів, а також нагляд за їх діяльністю і застосовує заходи впливу до них в порядку, затвердженому розпорядженням Держфінпослуг від 16.11.2006 р № 6426, який набрав чинності 17 травня 2013 року..

Відсутність спеціального законодавства по деяким НБФУ (наприклад, ломбардам) гальмує розвиток інфраструктури ринку фінансових послуг. Існуючі системні проблеми і проблеми приватного характеру в регулюванні ринку фінансових послуг стримують інтенсивність формування сектора НБФУ [44, с. 210].

Відзначимо, що створена значна правова база регулювання діяльності фінансових установ в Україні нівелюється численними правовими колізіями і рамковим законодавством щодо захисту прав інвесторів, кредиторів, заощаджень населення.

Перспективи розвитку фінансового ринку в Україні визначаються ефективністю державної регуляторної політики, зокрема:

- забезпечення функціональності законодавчих та нормативно-правових актів державного регулювання та нагляду;
- створення системи ефективного нагляду за діяльністю фінансових установ;
- підвищення ефективності координації дій органів державного регулювання та нагляду;
- створення ефективної міжвідомчої координації;
- запобігання використанню фінансового ринку України для відмивання грошей;
- підвищення ефективності функціонування саморегулюючих організацій на фінансовому ринку [28, с. 60].

Таким чином, основними проблемами правового регулювання фінансового ринку в Україні є:

- 1) відсутність дієвої державної стратегії розвитку фінансових ринків;
- 2) низька ефективність функціонування самих державних регуляторів через слабку міжвідомчу координацію;
- 3) неузгодженість в нормативно-законодавчій базі, що регулює діяльність з надання фінансових послуг, являє найбільш серйозну проблему, підвищуючи трансакційні витрати діяльності учасників фінансових ринків.

Стратегічними завданнями державного регулювання фінансового ринку є: зниження витрат діяльності українських фінансових інститутів, викликаних надмірним та неефективним державним регулюванням; розширення спектра і підвищення ефективності фінансових інструментів і інститутів; забезпечення

конкуренції на ринку фінансових послуг на основі припинення участі держави в капіталі фінансових організацій.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

На основі проведеної аналітичної оцінки діяльності банків та небанківських установ на вітчизняному фінансовому ринку, можна зробити висновки.

1. Прибуткову діяльність продемонстрували всі групи банків – з іноземним і приватним капіталом, а також державні банки. Найприбутковішими банками стали Райффайзен Банк Аваль, Укрексімбанк, Сітібанк, ПУМБ і Креді Агріколь банк.

Банківська система України за підсумками січня-липня 2017 року отримала чистий збиток у розмірі 223 млн грн, що в 41,5 рази менше, ніж за відповідний період минулого року (9,266 млрд грн).

За підсумками 1 півріччя 2017 платоспроможні банки отримали 1,1 млрд грн. чистого прибутку після оподаткування, при цьому банківська система працювала прибутково в кожному з трьох місяців. Доходи банків за січень-липень склали 101,624 млрд грн, витрати – 101,846 млрд грн.

2. Ринок небанківських фінансових установ в Україні характеризується нестабільністю і неоднорідністю інститутів. Також у країні відчуваються нестача практики та досвіду у сфері небанківських фінансових інститутів, а також недосконалість законодавства і відсутність регулятивної функції з боку держави.

Крім того, аналіз розвитку небанківського фінансового посередництва як в Україні, так і в зарубіжних країнах показав, що незважаючи на суттєве відставання за обсягами активів від банківського сектору, небанківські фінансові установи можуть ефективно накопичувати та перерозподіляти фінансові ресурси на потреби економіки і темпи зростання НФУ в багатьох перехідних економіках значно випереджають темпи зростання банківського сектору.

3. Законодавство щодо регулювання банківської діяльності є найбільш відпрацьованим, проте залишається ряд проблем, зокрема: регулювання банківських об'єднань, іноземних банків і т. д.

Система правового регулювання діяльності небанківських фінансових установ в Україні (НБФУ), незважаючи на відносну сформованість носить незбалансований і несистемний характер, що відбивається на некоординованому розвитку окремих небанківських фінансових установ з процесами реформування банківської системи, підтримки малого бізнесу, здійсненні соціальної політики.

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ ТА ВЗАЄМОДІЇ БАНКІВ І НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТИТУТІВ В УКРАЇНІ

3.1. Проблеми у роботі вітчизняних банківських установ та шляхи їх вирішення

Процес переходу України до якісно нової форми економічних відносин, заснованих на ринкових принципах ведення господарства, призвів до внесення кардинальних змін до фінансово-кредитної сфери економіки, яка відіграє ключову роль у забезпеченні руху грошових потоків, тим самим створюючи базові передумови суспільного відтворення. Основною ланкою цієї сфери є банківська система, якій належить провідне місце в загальному механізмі організації й регулювання господарського життя суспільства і від ефективності функціонування якої вирішальною мірою залежить успіх соціально-економічних перетворень в країні в цілому.

Банківський сектор займає сьогодні важливе місце в сучасних фінансових та економічних системах, тому що продуктами діяльності цього сектора користуються майже всі сфери економіки і суб'єкти економічної діяльності. Масові банкрутства банків під час фінансово-економічної кризи, злиття і поглинання, рекапіталізація і націоналізація банків, формування думки про неадекватність діяльності банківської системи і відповідно її законодавчого забезпечення в умовах кризи – всі ці зміни впливають на банківську систему досить негативно і тому сучасний стан розвитку економіки України вимагає постійної уваги до банківської системи в цілому і комерційних банків зокрема, проведення політики, спрямованої на створення сприятливих умов для їх стабільного та ефективного функціонування [21, с. 63].

Ця потреба зумовлена тим, що банківський сектор є одним з найважливіших і невід'ємних структур ринкової економіки, а також – одним з основних чинників економічного зростання, адже через нього здійснюється процес акумуляції

фінансових ресурсів суспільства і забезпечується їх ефективно та раціональне використання

Сьогодні у вітчизняній банківській системі, як і в інших сферах національної економіки, відбувається становлення ринкових, перш за все, конкурентних засад.

Рівновага на банківському ринку, а, отже, і стабільність банківської системи безпосередньо залежать від стану конкуренції. З огляду на це, на нинішньому етапі розвитку ринкових відносин в Україні першочергового значення набуває підвищення конкурентоспроможності банківського сектора. Саме проблема конкурентоспроможності (глобальної і регіональної) банківського сектора України є однією з найважливіших проблем, що існують сьогодні в національній економічній системі [32, с. 82].

Тому банківський сектор України залишається на сьогодні недосконалим і не відповідає вимогам реальної конкурентоспроможності економіки. За загальними результатами діяльності банківський сектор залишається збитковим і містить численні проблеми, викликані як кризовими явищами економіки, так і грошово-кредитною політикою Національного банку України, діями влади і внутрішніми банківськими факторами.

Нормальному розвитку вітчизняної банківської системи перешкоджають численні об'єктивні і суб'єктивні чинники. Серед перших – дуже низькі доходи переважної більшості населення України, так само не відновлено в повній мірі довіру населення до комерційних банків, відсутня належна система гарантування банківських вкладів (гарантується лише 150 000 грн.), значна питома вага збиткових підприємств (приблизно 2/5 загальної чисельності), колосальна (за світовими мірками) частка обороту готівки (понад 26 млрд. грн., або майже 2/5 усієї грошової маси). З урахуванням цього можна говорити, що в Україні майже немає відносно стабільних джерел надходження ресурсів в комерційні банки [57, с. 286].

До розряду суб'єктивних чинників, які гальмують розвиток банківської системи, можна віднести вузький спектр асортименту пропонованих послуг (якщо

в розвинених закордонних банках – до трьохсот видів послуг, то в українських – набагато менше), наявність проблемних кредитів, відсутність кредитних історій, кредитних бюро. До цього переліку необхідно додати ще й проблеми, пов'язані з ліквідністю застав.

Комерційні банки, по більшій мірі, так і не повернулися обличчям до реального сектору економіки України, що значною мірою зумовлено як їх неготовністю надавати великі і довгострокові кредити, так і нестійкістю функціонування виробничих підприємств, відсутністю реальних структурних перетворень у вітчизняній економіці, а отже – високими кредитними ризиками.

Спостерігається значна концентрація кредитних ризиків в обмеженому колі позичальників. Недосконалою залишається і структура кредитів, наданих суб'єктам господарської діяльності. В результаті кошти йдуть переважно не на інвестиційні потреби господарюючих суб'єктів, а на поточне споживання. Звідси і невисокий економічний ефект від такої кредитної політики [34, с. 197].

Банківська система досі практично не має необхідних технологій і досвіду ефективного проектного фінансування або інвестиційного посередництва.

Кадровий потенціал банків ще не відповідає повною мірою сучасним вимогам з об'єктивних причин. Як відзначають експерти, для належної підготовки банківського службовця і набуття ним мінімального практичного досвіду потрібно майже 10 років.

Першочерговими конкретними практичними кроками у процесі підвищення рівня банківської системи України мають стати:

- а) у сфері зміцнення ресурсного потенціалу комерційних банків:
- зростання реальних доходів населення і зміцнення корпоративних фінансів;
 - підвищення мінімального розміру капіталу комерційних банків;
 - зниження існуючих норм резервування, нарахування відсотків на резервні фонди;
 - розширення участі комерційних банків в установі страхових компаній;
 - розвиток системи рефінансування банків НБУ;

- спрощення процедур звернення на стягнення майна, наданого в заставу;
- обмеження розрахунків готівкою при придбанні нерухомості, автомобілів і т. п. [65].

Б) у сфері здійснення банківської діяльності:

- виключення ситуацій, коли банки приймають рішення під політичним тиском або під впливом суб'єктів господарювання;
- приведення нормативних документів НБУ у відповідність до міжнародних стандартів;
- створення державою правових (прийняття нових редакцій законів «Про банки і банківську діяльність», «Про промислово-фінансові групи», закону «Про кредит», зняття жорстких правових обмежень на об'єднання банківського, інвестиційного та страхового бізнесу) і економічних (упровадження стимулюючого оподаткування, надання преференцій) основ для здійснення комерційними банками інвестиційної діяльності, перебудови системи довгострокового кредитування, активізації участі комерційних банків у створенні фінансово-промислових груп, приватизаційних процесах;
- створення в комерційних банках підрозділів з розробки стратегії їх розвитку;
- широке впровадження регіональних систем платежів, які дозволяють автоматизувати процес прийому і обробки наявних платежів в конкретному місті;
- розширення надання банками корпоративним клієнтам практичної допомоги в здійсненні електронної комерції;
- розвиток синдикованого кредитування суб'єктів господарювання;
- здешевлення банківських послуг за рахунок комплексності їх надання;
- проведення міжнародної сертифікації вітчизняних банкірів;
- формування в суспільній свідомості позитивного іміджу банків і працівників банківської системи, побудованого на доказових прикладах успішного співробітництва банків та клієнтів [61].

Крім того, необхідно забезпечити сталий соціально-економічний розвиток, проведення структурних перетворень в реальному секторі економіки.

Зокрема, розширення мережі комерційних банків в інших регіонах вирішить проблему концентрації банків і їх активів переважно в Київській області і, відповідно, низький рівень конкурентоспроможності банків інших областей.

Дуже важливим для підвищення конкурентоспроможності банківських установ є розвиток реального сектора економіки шляхом підвищення ефективності підприємств, застосування інституту банкрутства, стимулювання інвестицій, сприяння конкуренції. Останнє вимагає від держави постійної підтримки рівноваги або балансу між конкуруючими організаціями (будь-які обмеження іноземних, асоційованих конкурентів на внутрішньому ринку повинні супроводжуватися посиленням конкуренції між вітчизняними банками) та протидії будь-яким проявам монополізму та недобросовісної конкуренції, зокрема спробам територіального поділу ринків.

У фінансовій площині передусім потрібно створити умови для розвитку середньо- та довгострокових стратегій. У цьому контексті особливе значення набуває стабілізація фінансових ринків, зниження волатильності фінансових інструментів, збереження стабільного курсу гривні, оскільки це безпосередньо впливає на ціни кредитних продуктів [55].

Більшість вчених виділяють проблему забезпечення незалежності Національного банку України. Спостерігається така тенденція, що країни з відносно незалежним центральним банком досягають кращих результатів розвитку економіки, в порівнянні з країнами з залежним центральним банком. Для дослідження цієї проблеми часто використовують індекс Цукермана, який показує наскільки центральний банк є незалежним. Він охоплює чотири компоненти: головного виконавчого директора центрального банку, формування політики, цілі центрального банку і обмеження кредитування. Дослідження незалежності НБУ показали, що індекс Цукермана становить лише 52% від ідеального значення, тобто в подальшому необхідно проводити реформи, які будуть спрямовані на підвищення рівня незалежності НБУ.

Банківська сфера є однією з провідних ланок фінансової системи, від стабільності якої залежить подальший розвиток економіки України, можливість виходу на міжнародні ринки і активної участі в глобалізаційних процесах. У період фінансової кризи банки отримали значні збитки, внаслідок багатьох причин, що призвело до негативних наслідків. Тому державі необхідно розробляти напрямки реформування банківської системи, спрямовані на її оздоровлення та розвиток [43, с. 19].

У 2010 р банківська система України почала виходити з кризи і взяла курс на стабілізацію, але подолання посткризових явищ все ще залишається важливою проблемою. Так, за даними експертів, світова економіка за 2010 р вийшла на докризовий рівень; в розвинених країнах зросли ВВП і обсяги виробництва, але відновлення економіки все ще триває. Ці процеси відповідним чином позначилися і на економіці України і на її фінансовій системі.

У найближчому майбутньому, на тлі міжнародних тенденцій, в банківському секторі України, за прогнозами банкірів, буде зростати роль комерційного кредитування. Фінансування торгівлі та оборотного капіталу, надання кредитних ліній, синдиковані кредити на реалізацію проектів, платіжні та казначейські послуги, лізинг і факторинг гратимуть в доходах банків більш значну роль, ніж вони грають зараз. Однак прибутковість цих операцій буде менш високою, ніж іпотечного і споживчого кредитування, при цьому банкам знадобиться в майбутньому менше фахівців з продажу та реклами і більше менеджерів-організаторів, здатних забезпечити корпоративним клієнтам високий рівень комплексного фінансового обслуговування.

Як зазначає Рей Девіс, генеральний директор американського Umpqua Bank, банківська діяльність буде менш прибутковою і більш конкурентною, більш спрямованою на довгострокові відносини з клієнтами, ніж на короткострокові кампанії [85].

Якщо до кризи західні банки прагнули швидше продати видані кредити, щоб повернути кошти в оборот, то зараз їм потрібно суттєво скорегувати цю політику. Ринок сек'юритизації активів, безконтрольний розвиток якого став

однією з головних причин фінансової кризи, через кілька років повинен відродитися. Крім того, фінансові компанії, які купують сек'юретизовані активи, планується поставити під більш жорсткий регулятивний контроль. В цілому ж банки після кризи будуть проводити більше операцій зі своїм балансом, а оборот їх капіталу сповільниться, що також негативно вплине на прибуток.

На думку експертів, від банків вимагатимуть більш чіткої звітності, виростуть нормативи щодо показників достатності власного капіталу, стануть більш жорсткими стандарти внутрішнього контролю ризиків [56, с. 642].

Все це вимагає від банків проведення менш ризикованої фінансової політики. Нестандартно високі прибутки, які ще недавно вважалися ознакою високої ефективності роботи топ-менеджменту, стануть викликати підозру. У зв'язку з цим фінансові інститути будуть змушені приділяти максимум уваги скороченню витрат і підвищенню ефективності за рахунок оптимізації бізнес-процесів, налагодження довгострокових відносин з клієнтами, використання нових технологій.

На думку фахівців, в найближчі роки будуть розвиватися віддалені системи обслуговування клієнтів. «Інтернет-банкінг, мобільний банкінг – у клієнтів все менше часу, щоб ходити в відділення», - кажуть представники банку. На їхню думку, банки в новому році постараються скоротити витрати, насамперед, витрати на ведення бізнесу за рахунок впровадження дистанційного банкінгу [84].

Крім того, банки підвищать якість ризик-менеджменту, вважають експерти. Зміниться підхід до продажу банківських послуг (канали дистрибуції) – розшириться партнерство з фінансовими та іншими установами.

У новому році банки зосередяться на автокредитуванні, а також видачі коротких беззаставних кредитів готівкою і споживчих, на покупку товарів. Ризикованим кредитним інструментом фахівці назвали кредитну карту. «Це продукт для більш цивілізованого ринку. Динаміка розвитку ситуації в сегменті буде залежати від стану економіки і зовнішніх ринків, а при найменшому негативі обсяги кредитування будуть знижуватися, і цей сегмент може згорнутися одним з перших», - додають експерти [61].

Згідно з опитуванням, проведеним фахівцями Accenture, кілька сотень банкірів, фінансових аналітиків, менеджерів інвестиційних компаній виділили чотири напрямки, які в найближчі 3-4 роки повинні стати пріоритетними для фінансових інститутів:

1. Відновлення довіри з боку клієнтів. Клієнти не довіряють банкам і не хочуть мати з ними справи в довгостроковому плані.

2. Скорочення витрат. Крім традиційної для західних фінансових інститутів ліквідації надлишкових робочих місць, найважливішими напрямками тут повинні стати підвищення ефективності бізнес-процесів, централізація і усунення дублювання на всіх рівнях. Крім того, банкам слід проаналізувати і при необхідності переглянути відносини з третіми сторонами, передавши другорядні функції на аутсорсинг, і з урахуванням нових реалій переукласти договори з постачальниками – від провайдерів програмного забезпечення для продавців витратних матеріалів для офісу.

3. Широке застосування аналітики в сфері продажів. На посткризових умовах банкам буде вигідно підвищувати віддачу від вже існуючих клієнтів, ніж залучати нових, жорстко конкуруючи з іншими фінансовими та нефінансовими інститутами. Управління відносинами з клієнтами, стимулювання їх лояльності повинні стати найважливішими напрямками роботи банку, а для цього необхідно навчитися розуміти і враховувати індивідуалізовані вимоги. Маркетинг, продаж стають все більш персоналізованими. Сегментація клієнтської бази, створення оригінальних пропозицій для окремих категорій споживачів перетворюються в необхідність.

4. Впровадження елементів ризик-менеджменту в усі напрямки діяльності. Регулятори, інвестори, клієнти вимагатимуть від фінансових інститутів все більшої прозорості та дотримання жорстких стандартів якості корпоративного управління. У найближчі кілька років буде цінуватися обережна консервативна фінансова політика, а готовність йти на ризик заради збільшення прибутку почнуть вважати авантюризмом. У зв'язку з цим ефективне управління ризиками на всіх рівнях і у всіх підрозділах банку стає необхідністю. Якісний ризик-

менеджмент навряд чи зможе принести фінансовому інституту додатковий дохід, але зможе зберегти від нових збитків і неприємностей [50, с. 344].

3.2. Проблеми функціонування небанківських установ та перспективи розвитку в сучасних умовах

У здійсненні практичних кроків з реформування банківської системи України виникає ряд питань, що стосуються інституційного устрою банківської системи і функціонального призначення основних її елементів. Досвід розвитку української банківської системи об'єктивно привів суспільство до розуміння необхідності створення кредитних організацій різноманітних видів, здатних максимально повно задовольняти запити ринку по широкому спектру сформованих потреб і знаходяться в стадії подальшого формування їх і фінансових послуг.

Протягом останніх років серед небанківських фінансових установ провідна роль належала страховим компаніям. Частка всіх інших небанківських фінансових посередників значно менше [42, с. 100].

І теоретичні, і практичні питання функціонування ринків небанківських фінансових установ в Україні розглядалися в ряді праць, проте аспекти взаємодії елементів системи регулювання ринків небанківських фінансових послуг Нацкомфінпослуг з конкретними суб'єктами ринку (підприємницькими структурами, що працюють на ринках) досліджені недостатньо.

В першу чергу, не в повній мірі висвітлені теоретико-методичні питання, пов'язані з тлумаченням сутності системи регулювання ринків небанківських фінансових установ, її формуванням, структурою, метою і завданнями в плані зобов'язань по створенню умов для цих ринків.

Тому актуальним завданням, що має важливе теоретичне і практичне значення, є дослідження питань, пов'язаних з різними методами, шляхами, напрямками та іншими аспектами регулювання діяльності ринків небанківських фінансових послуг. Для вирішення такого завдання необхідно усвідомити форми

побудови, стану і напрямків розвитку системи регулювання ринків небанківських фінансових послуг в Україні [46, с. 159].

Загальну систему формування ринків фінансових установ в Україні варто відносити до певної варіації секторної моделі, оскільки повноваження між державними регуляторами розподіляються, в першу чергу, за видами фінансових послуг, щодо яких здійснюється регулювання (Національний банк України – банківські послуги, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку – фінансові послуги на фондовому ринку і послуги з цінних паперів, Нацкомфінпослуг - небанківські послуги). Поряд із зазначеними головними державними регуляторами деякі органи державної влади (Антимонопольний комітет України, Міністерство фінансів України) не ставлять перед собою завдання управління сферою ринків фінансових послуг, але можуть здійснювати і здійснюють по відношенню до них регулятивні повноваження, характер яких обумовлюється функціональною спрямованістю органу. Так, Антимонопольний комітет України має регулятивні повноваження, пов'язані із захистом вільної економічної конкуренції і запобіганням недобросовісної конкуренції у всіх сферах економіки, в тому числі і на ринках небанківських фінансових послуг.

Під системою формування ринків небанківських фінансових установ будемо розуміти закони, державні нормативні акти і правила, які задають умови для діяльності суб'єктів ринків. Саме безліч правових документів, що формують цілісну законодавчо-нормативну базу, слід вважати взаємопов'язаними елементами системи регулювання ринків небанківських фінансових послуг. При цьому державне регулювання в основному носить стратегічний характер і передбачає направлений вплив на суб'єктів ринків для досягнення кінцевої мети – підвищення ефективності їх діяльності на користь економіки держави [56, с. 643].

Проблеми регулювання ринків небанківських фінансових установ в Україні неможна розділити на функціональні та системні. Проблеми функціонального порядку пов'язані, головним чином, з непрофесійними, а нерідко – і з незаконними діями менеджменту комерційних структур, що працюють на цих ринках, тобто суб'єктів ринку. Проблеми системного характеру обумовлені, в

першу чергу, недосконалою нормативно-законодавчою базою, є суб'єктом регулювання.

Захист прав споживачів в системі формування ринків небанківських фінансових установ базується на таких основних принципах:

- постійної готовності регулятора до реагування на будь-які негативні явища і тенденції;
- прогнозуванні можливого небажаного розвитку подій на ринках;
- застосуванні своєчасних заходів щодо недопущення проблем, а в разі виникнення – на забезпеченні термінової їх ліквідації;
- виявленні рівня існуючих проблем на ринках і їх наслідків, а також неадекватної певному рівню реакції з боку відповідних державних органів [8, с. 193].

Ступінь розвитку ринку фінансових установ можна пояснити кількістю та якістю фінансових установ, а також різноманітністю фінансових послуг, які вони можуть запропонувати. Станом на I півріччя 2017 року Державний реєстр фінансових установ налічував 2 333 фінансові установи. До них входять:

- 408 страхових компаній;
- 64 недержавних пенсійних фонди;
- 437 кредитних установ (з них 408 кредитних спілок);
- 442 ломбарди;
- 786 фінансових компаній та ін. [71].

На сьогодні існує ряд чинників, які гальмують розвиток ринку небанківських фінансових установ:

- низький рівень капіталізації як банківських, так і небанківських фінансових інститутів. Це в умовах нестачі ліквідності може спричинити неспроможність фінансових установ виконувати свої зобов'язання в повному обсязі;
- значна динамічність коливань обсягу доступних джерел формування фінансових ресурсів фінансових посередників і їх асинхронність відносно обсягу наявного і потенційного попиту на фінансові ресурси з боку

суб'єктів господарювання на різних етапах розвитку фінансово-економічної кризи;

- низький рівень розвитку вітчизняного фондового ринку за обсягами операцій, спектром використовуваних інструментів, кількістю та складом учасників, що, в цілому, не дозволяє використовувати цей інструмент для повноцінної диверсифікації резервів страхових компаній та розміщених коштів у недержавні пенсійні фонди;
- ненадійність розміщення коштів з ринку небанківських фінансових послуг у державні цінні папери;
- регулювання суб'єктів ринку небанківських фінансових послуг є недосконалим з боку державних органів, а також контроль за їх діяльністю на низькому рівні. Крім того, механізм контролю та нагляду на небанківському фінансовому ринку постійно змінюється;
- низький рівень професіоналізму та кваліфікації осіб, причетних до прийняття стратегічно важливих рішень на рівні професійних учасників ринку;
- істотне скорочення рівня виплат страховими компаніями як основний результат максимізації прибутку страховиків в умовах звуження страхового поля та зростання виплат за прийнятими договорами страхування, що призводить до затягування строків виплати страхового відшкодування та підриває довіру до суб'єктів страхового бізнесу і погіршує ділову репутацію ринку небанківських фінансових послуг в цілому;
- низький рівень доходів домогосподарств. Наслідком виступає відсутність достатніх обсягів грошових вкладень для забезпечення необхідного обсягу операцій, низька частка небанківських фінансових операцій у ВВП країни;
- орієнтація страхових компаній на роздрібний бізнес є невисокою. Вона більшою мірою направлена на обслуговування фізичних осіб, що

унеможливиює розширення доступу населення до небанківських фінансових послуг;

- низька конкурентоспроможність ринку небанківських фінансових послуг;
- частка активів небанківських фінансових установ на фінансовому ринку України також є низькою;
- відсутність надійного захисту інтересів споживачів послуг небанківських фінансово-кредитних інститутів (відсутність фонду гарантування страхових виплат, відсутність захисту вкладів членів кредитних кооперативів, внесків у недержавні пенсійні фонди) [47, с. 59].

Крім наведених чинників, виділяють 4 проблеми розвитку ринку небанківських фінансових установ:

- 1) недосконала система державного регулювання небанківських фінансових установ та потреба її реформування. Метою такого реформування є: підвищення ефективності фінансової системи, підтримання ринкової довіри, сприяння конкуренції, захист інтересів споживачів фінансових послуг та зміцнення системної стабільності. Нестача довіри до небанківських фінансових установ, через те, що вони не можуть виконувати свої обов'язки, може спричинити «втечу» вкладників, клієнтів і, як результат, дезорганізацію грошової сфери та зростання соціальної напруги;
- 2) низька поінформованість клієнтів ринку небанківських фінансових установ. Необхідно розширяти доступ населення до потрібної та доступної економічної інформації. Адже, якщо пересічний громадянин матиме можливість регулярно отримувати достовірну інформацію щодо надійності того чи іншого фінансового посередника, він зі значно більшою готовністю довірить їм власні кошти на тривалий час;
- 3) низький рівень капіталізації ринку небанківських фінансових установ. Це може здійснювати негативний вплив на платоспроможність небанківських фінансових установ. Недокапіталізованість страхових компаній унеможливиює страхування масштабних ризиків, зокрема в

енергетичній, екологічній, аграрній та фінансовій сферах, стримує розвиток медичного страхування;

- 4) повільний темп зміцнення довіри споживачів до небанківських фінансових установ. Це проблема як держави, так і фінансових посередників, з огляду на те, що в економіці ринкового типу характерним є домінування фінансових інвестицій, а відтак – значні ризики для учасників фінансових відносин з приводу інвестування коштів. Це може призвести до повної або часткової втрати не лише доходу за фінансовими інструментами. Тому обсяги та рівень ефективності таких вкладень суттєво залежать від рівня розвитку інфраструктури ринку небанківських фінансових установ, де провідна роль належить інституційним інвесторам [28, с. 61].

Щодо майбутніх напрямів розвитку ринку небанківських фінансових установ, то Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг прогнозує його погіршення.

Вітчизняні економічні експерти зазначають, що, незважаючи на відсутність прямого впливу світової фінансової кризи на діяльність небанківських фінансових установ, вони відчують кризу банківського сектора і реального сектора економіки.

За словами експертів, небанківські фінансові установи України не перебувають в епіцентрі і не детонують кризу. Вона проявляється через інші ринки. Крім того, було зазначено, що пов'язане з кризою зниження платоспроможності населення призведе до зниження динаміки продажів в страхуванні. Також на обсяги продажів страхових продуктів може негативно вплинути зниження довіри не тільки до банків, а й до всіх представників фінансового сектора [80].

Також українські аналітики стверджують, що без відновлення довіри до банків не можна говорити про корекцію поведінки споживачів небанківських фінансових установ. На їхню думку, кредитні спілки, як і банки, можуть зіткнутися з проблемою відтоку депозитів.

Також вони додають, що клієнтами кредитних спілок були громадяни, які, по суті, не змогли взяти кредит в банківських установах, так як, з тих чи інших причин, не мали можливості виконати вимоги, висунуті банком. Саме ця категорія населення більшою мірою схильна до впливу кризи.

Крім того, проблеми в будівельній галузі можуть призвести до погіршення показників діяльності фінансових компаній. Зменшується приплив депозитів і в систему недержавних пенсійних фондів (НПФ).

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

На основі визначення проблем і перспектив подальшого розвитку та взаємодії банків і небанківських фінансових інститутів в Україні, можна зробити висновки.

1. Банківська система сьогодні переживає важкий період свого розвитку, де відбувається повний перехід до сучасного управління та діяльності. Водночас ці зміни відбуваються з поступовим розвитком вкрай нестабільної економіки України, яка на неї впливає досить негативно. Адже розвиток нормативно-правової, фінансово-кредитної і будь-якої іншої системи країни залежить перш за все від політичної та економічної стабільності. Банківська система має ряд проблем, котрі зумовлені її еволюційним розвитком, з одного боку, та впливом вище наведених базових проблем — з іншого. Якнайшвидше та найефективніше вирішення цих проблем характеризуватиме її відповідно до всіх міжнародних стандартів.

Говорячи про необхідні для підвищення рівня банківського сектора України умови, слід зазначити, що для того, щоб відповідати вимогам і стандартам сьогодення, процес впровадження змін в банківському секторі повинен мати постійний характер. Мова йде не про подальшу регламентацію діяльності банків (контроль, нагляд і т. п.), тому що в цій справі вже напрацьовано достатньо механізмів, а про створення середовища, в якому вони можуть нормально функціонувати як з фінансової точки зору, так і з точки зору легалізації.

2. З огляду на світові тенденції завданням подальшого розвитку системи формування ринків небанківських фінансових послуг в Україні є підвищення рівня прозорості, капіталізації та ліквідності; вдосконалення їх нормативно-правового забезпечення. Державне регулювання цих ринків вимагає посилення координації дій законодавчої, виконавчої влади і комерційних підприємницьких структур, спрямованих як на створення умов для реалізації наявного економічного потенціалу ринків

небанківських фінансових послуг, так і на формування передумов їх зростання.

Важливість державного регулювання вітчизняного ринку небанківських фінансових послуг зумовлена тим, що його розбудова, включаючи створення якісно нових фінансових умов функціонування й розроблення правових основ регулювання, нових фінансових відносин у сфері небанківської діяльності, відбувається в умовах глобалізації світового фінансового господарства. Зазначені проблеми найбільш нагальні для вирішення і не вичерпують усіх перешкод, які необхідно подолати на шляху розбудови небанківської ланки кредитної системи й підвищення її ролі у відтворювальному процесі.

ВИСНОВКИ

Дослідження теми про банки та небанківські фінансові інститути України, а також проблем взаємодії і конкуренції в сучасних умовах дозволило зробити ряд висновків науково теоретичного та прикладного характеру:

1) аналіз застосування поняття «фінансовий ринок» в науковій і навчальній літературі свідчить про істотну неоднозначність його трактування різними авторами. Очевидно, що різноманітність термінів у науковій літературі є цілком закономірним явищем.

На фінансовому ринку відбувається купівля-продаж грошей, капіталу в тій чи іншій специфічній формі: в формі фінансових інструментів і в формі фінансових послуг. У загальному вигляді фінансовий ринок можна визначити як сукупність економічних відносин його учасників з приводу купівлі-продажу різноманітних фінансових інструментів і фінансових послуг.

Фінансові ринки складаються з цілого ряду установ і організацій, що надають свої послуги громадянам, фірмам і державі. Ці установи та організації займаються в основному двома видами діяльності: надають посередницькі послуги і обслуговують інфраструктуру ринку. Розвинена інфраструктура дозволяє створити високоефективний фінансовий ринок. Виконуючи свої функції, фінансовий ринок в цілому сприяє прискоренню обороту капіталу, активізує економічне зростання, створює додатковий прибуток і сприяє збільшенню національного доходу.

2) значення системи фінансових посередників досить велике. Вони забезпечують стабільне фінансування найважливіших суспільних потреб, економлять значні кошти і тим самим прискорюють розвиток виробництва. Вони забезпечують додатковий дохід значної маси людей, тим самим звільняючи їх від ризиків виробництва, організації нової справи і т. д.. Діяльність фінансових посередників веде до отримання вигоди усіма учасниками, які пов'язані угодою.

Роль фінансових посередників не обмежується тільки концентрацією грошового капіталу і його раціональним використанням. Вони узгоджують інтереси величезного числа економічних суб'єктів на конкретному рівні.

Фінансове посередництво перетворилося на постійний чинник розвинутої ринкової економіки, особливо з огляду на різноманітність нинішніх фінансових активів, включаючи цінні папери і валюту.

3) щодо класифікації фінансового посередництва, то тут не існує єдиної точки зору ні у вітчизняній, ні в зарубіжній літературі. У вітчизняній літературі найбільш поширеними є поділ фінансових посередників на дві групи: банки і небанківські фінансово-кредитні установи, які іноді називають спеціалізованими фінансово-кредитними установами або парабанками. В американській літературі фінансових посередників прийнято розділяти на три групи:

- депозитні інститути;
- договірні ощадні інститути;
- інвестиційні посередники.

Така неоднозначність у класифікації фінансового посередництва обумовлюється двома обставинами: відсутністю точного трактування самого поняття «банк» і відсутністю загальноприйнятих критеріїв класифікації всіх посередників

4) виходячи з результатів аналізу, зрозуміло, що одним з основних завдань, що стоять перед банківською системою України, є підвищення її ролі у процесах економічних реформ. Разом з тим, роль банківського сектора в розвитку економіки значною мірою залежить від його фінансової стійкості.

Реалізація напрямків підвищення ефективності функціонування банківського сектора повинна бути підпорядкована досягненню наступних цілей:

- створення та розвитку потужної банківської системи ринкового типу і механізму її регулювання;
- активізації позитивного впливу банківської системи на ефективність функціонування реального сектора економіки;
- інтеграції банківської системи України в міжнародні фінансові ринки.

5) ринки небанківських фінансових послуг, як складова фінансової системи України, розвиваються навіть в умовах кризових ситуацій в державі. Основними факторами, які негативно впливали на ринки небанківських фінансових послуг в

кризові періоди, були падіння ВВП і курсу гривні, зниження середніх заробітної плати і пенсії, зростання цін, погіршення фінансового становища і життєвого рівня громадян України. Подальші цілі і завдання в цій сфері економіки держави полягають у підвищенні прозорості, капіталізації ринків небанківських фінансових послуг, вдосконаленні державного нормативно-правового регулювання їх діяльності. Реалізація таких пропозицій буде сприяти стабілізації цих ринків і посилення їх позитивного впливу на загальнодержавну фінансову систему. При цьому першочерговим стратегічним завданням державного регулювання ринків небанківських фінансових послуг є збільшення обсягів і розширення напрямків їх діяльності, забезпечення фінансової безпеки та посилення захисту споживачів послуг, інтеграція розглянутих ринків в європейський фінансовий простір.

б) основною метою державного регулювання ринку фінансових послуг є забезпечення стабільного і динамічного розвитку вітчизняного фінансового сектора і його ефективного впливу на розвиток всієї економічної системи.

Державне регулювання ринку фінансових послуг в Україні здійснюють:

- по ринку банківських послуг – Національний банк України;
- щодо ринків цінних паперів та похідних цінних паперів – Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку;
- по інших ринків фінансових послуг – Національна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України.

Закон України «Про банки і банківську діяльність» забезпечує правове забезпечення стабільного розвитку і діяльності банків в Україні і створення належного конкурентного середовища на фінансовому ринку, забезпечення захисту законних інтересів вкладників і клієнтів банків, створення сприятливих умов для розвитку економіки України та підтримки вітчизняного товаровиробника. В Україні на макрорівні основним регулятором діяльності банків виступає Національний банк України. Його регулююча функція полягає в створенні системи норм, які регулюють діяльність банків, визначають загальні принципи банківської діяльності, порядок здійснення банківського нагляду,

відповідальність за порушення банківського законодавства. Реалізація цієї функції НБУ забезпечується на основі адміністративної та індикативної форми впливу центрального банку на діяльність банків другого рівня.

7) як і всі процеси всередині країни, банківська система має свої недоліки або ж по-іншому їх можна назвати проблемами банківської системи:

- криза довіри – найбільша перешкода для реформ і ключова причина розвалу суспільства. Більшість українців спочатку впевнені, що інші українці хочуть їх обдурити, обікрати, обдурити, образити;

- доларизація української економіки – являє собою небезпеку всієї фінансової системи країни. Так як 50% активів в Україні – в доларах. На даний момент, українці використовують долар як платіжну валюту, заощадження в міжнародній валюті, так само, як і активи. Тобто, долар обслуговує економіку країни;

- відсутність надійної нормативної бази – крім Закону «Про банки і банківську діяльність», що регламентує основні питання банківської діяльності, існує безліч Постанов Національного банку України, які часто йдуть в розріз з діючими законами, створюючи часом реальні правові колізії. Аналізуючи законодавче поле нашої Держави, можна зробити висновок, що немає чіткості і гарантії захисту як звичайного громадянина України так і самого банку;

- зростання прострочень по кредитах – одна з найбільш важливих проблем – погіршення платіжної дисципліни клієнтів, зниження якості кредитного портфеля. Наслідки цього – падіння доходів, резерви, збитки, нестача капіталу.

8) Стабілізувати інститути фінансового ринку можна за допомогою п'яти основних кроків.

Перший – здійснення постійного моніторингу діяльності фінансових установ з боку регуляторів для забезпечення своєчасного виявлення проблемних питань в поточній роботі і своєчасного реагування на загрози.

Другий крок – санація або ж ліквідація неплатоспроможних фінансових установ.

Третій – оздоровлення фінансової системи, якого можна досягти завдяки державній підтримці, а також підтримки з боку власників, впровадження механізмів конвертації депозитів в акції банків.

Четвертий крок – це стабілізація, яка вимагає забезпечення функціонування системи ефективного нагляду, спрямованого на попередження виникнення загроз, посилення системи захисту прав інвесторів і споживачів.

Нарешті, п'ятий крок – ефективність. Його реалізація повинна зосереджуватися на підвищенні рівня грамотності населення, на диверсифікації ризиків, зокрема, шляхом створення пулів фінансових установ для забезпечення солідарного розподілу великих ризиків при здійсненні окремих видів діяльності, спільного фінансування масштабних проектів, введення систем управління ризиками та гарантій для забезпечення гарантованих розрахунків на фондовому ринку, ефективності роботи менеджменту.

Запорука стабільного розвитку фінансової системи України – це розвиток реального сектора економіки, і навпаки. Але все це повинно базуватися на єдиному баченні кінцевої мети відповідальними органами і на впровадженні Нацбанком і урядом комплексних заходів, спрямованих на стабілізацію фінансового сектора, і реального плану дій для виходу економіки з кризи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» : прийнятий 26 листопада 2015 року № 835-VIII // Верховна Рада України . – Офіційний текст. – Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 2. – Ст. 17.
2. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» : прийнятий 12.07.2001 №2664-III // Верховна Рада України . – Офіційний текст. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>.
3. Закон України «Про фінансовий лізинг» : прийнятий 11 грудня 2003 р. № 1381-IV [із змінами та доповненнями]. // Верховна Рада України . – Офіційний текст. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/723/97%D0%B2%D1%80>.
4. Закон України «Про банки і банківську діяльність» : прийнятий 07.12.2000 № 2121-III. // Верховна Рада України. – Офіційний текст. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.
5. Еш С. М. Фінансовий ринок [Текст] : навч. Посіб. /С. М. Еш – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 528 с.
6. Малахова О. Л. Кредитний менеджмент [Текст] : навч. Посіб. / О. Л. Малахова. – Тернопіль : ТНЕУ, 2015. – 424 с.
7. Банківська система України : становлення і розвиток в умовах глобалізації економічних процесів [Текст]: монографія / О. В. Дзюблюк, Б. П. Адамик, Г. Р. Балянт [та ін.]; за ред. О. В. Дзюблюка. – Тернопіль: Астон, 2012. – 358 с.
8. Бачо Р. Й. Державне регулювання ринків небанківських фінансових послуг України: ретроспективний аналіз [Текст] / Бачо Р. Й. // Теорія та практика державного упарвління: зб. Наук. Пр. – 2014. – №4 (47). – С. 186-196.
9. Бондаренко П. В. Факторинг ефективний фінансовий механізм [Текст] / П. В. Бондаренко, В. Г. Бондаренко // Перспективні напрямки світової науки. Збірник статей учасників двадцять п`ятої Міжнародної науково-практичної

- конференції «Інноваційний потенціал світової науки – ХХІ сторіччя». «Природничі та точні науки. Соціально-економічні науки». – 2014. – Т. 2. – С. 35-39.
10. Гірченко Т. Д. Дослідження впливу іноземного капіталу на конкурентоспроможність вітчизняних банків [Текст] / Т. Д. Гірченко, О.О. Стороженко // Збірник наукових праць «Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики» Харківського інституту банківської справи УБС НБУ. – Харків. – 2014. – Вид. 1. – С. 44–52.
11. Малахова О. Кредитна діяльність банків як базова передумова забезпечення фінансової стійкості банківської системи України [Текст] / Олена Малахова, Світлана Тетюк // Економічний аналіз : зб. Наук. Праць – Тернопіль, 2014. – Т. 16, № 1 – С. 275-284.
12. Поліщук Є. А. Інституційна структура регулювання небанківських фінансових установ в Україні [Текст] / Є. А. Поліщук // Ринкові, державні, та корпоративні структури в умовах глобальних трансформацій. Зб. Мат. Міжнар. Наук.-практ. Конф. (25-27 вер. 2014 р.). – м. Одеса. – О.: Видавничий дім «Гельветика», 2014. – С. 136-139.
13. Поліщук Є. А. Ризики інвестиційної діяльності небанківських фінансових установ [Текст] / Є. А. Поліщук // Економіка підприємства: теорія і практика. Зб. Мат. V міжнар. Наук.-практ. Конф. (м. Київ, 10 жовт. 2014 р.). – м. Київ. – К.: КНЕУ. – 2014. – С. 112-115.
14. Поліщук Є. А. Значення небанківських фінансових установ у формуванні стабільного попиту на ринку капіталів [Текст] / Є. А. Поліщук // Актуальні питання економіки та сучасного менеджменту. Зб. Мат. Міжнар. Наук.-практ. Конф. (м. Львів, 5 лип. 2013 р.). – м. Львів: «Львівська економічна фундація». – 2013. – С. 26-29.
15. Поліщук Є. А. Кредитні спілки та інвестиційні процеси [Текст] / Є. А. Поліщук // Розвиток економічної системи в умовах глобалізації та євроінтеграції: Зб. Мат. Міжнар. Наук.-практ. Конф. (м. Дніпропетровськ, 5 лип. 2013 р.). – Дніпропетровськ: НО «Перспектива». – 2013. – С. 16-18.

16. Поліщук Є. А. Роль небанківських фінансових установ в економічному зростанні [Текст] / Є. А. Поліщук // Роль фінансово-кредитного механізму у розвитку економіки країни. Зб. Мат. Міжнар. Наук.-практ. Конф. (м. Львів, 1-2 бер. 2013 р.). – Львів: «Львівська економічна фундація», 2013. – С. 42-44.
17. Поліщук Є. А. Розвиток небанківських фінансових установ в умовах реформації фінансового сектору [Текст] / Є. А. Поліщук // Фінансова політика України в умовах інтеграційних процесів. Зб. Мат. Наук.-практ. Конф. (м. Київ, 25 бер. 2016 р.). – К.: КІБС, 2016. – С. 196-201.
18. Чайковський Я. І. Реорганізація банків як напрямок реформування банківської системи України / Ярослав Іванович Чайковський [Текст] // Наука молода. Зб. Наук. Праць молодих вчених ТНЕУ. – Тернопіль : ТНЕУ, 2015. – № 23. – С. 112-119.
19. Левченко В. П. Розвиток ринку небанківських фінансових послуг: монографія [Текст] / В.П. Левченко. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 368 с.
20. Барташук К. А. Фінансовий лізинг як джерело фінансування розвитку підприємств України [Текст] / К. А. Барташук // Економіка та держава. – 2015. – № 3. – С. 142-147.
21. Брус С. І. Ринок банківських послуг населенню : криза довіри, її наслідки і перспективи подолання [Текст] / С. І. Брус, Є. О. Бублик // Український соціум. – 2012. – № 2(41). – С. 51-66.
22. Величко І. А. Участь іноземного капіталу в банківській системі України [Текст] / І. А. Величко // Банківська справа. – 2016. – № 7. – С. 10–14.
23. Вовчак О. Д. Функції фінансових посередників [Текст] / О. Д., Вовчак, Л. М. Крентовська // Науково-виробничий журнал «Інноваційна економіка». – № 5. – 2013. – С. 125–131.
24. Вовчак О. Д. Фінансове посередництво : економічна сутність та класифікація [Текст] / О. Вовчак, Л. Крентовська // Вісник Національного банку України. – №8. – 2012. – С. 4-9.

25. Гірченко Т. Д. Аналіз сучасного стану та перспективи розвитку банків іноземних банківських груп в Україні [Текст] / Т. Д. Гірченко, О. О. Стороженко, О. П. Шейко // *Гроші, фінанси і кредит*. – 2017. – № 16. – С. 670-675.
26. Городніченко Ю. В. Сутність, значення і необхідність інституційних інвесторів на фондовому ринку України [Текст] / Ю. В. Городніченко // *Економічний аналіз*. – 2015. – № 31. – С. 102–107.
27. Грідіна Г. Фінансовий лізинг : проблеми та перспективи розвитку в Україні [Текст] / Г. Грідіна // *Traektoriâ Nauki = Path of Science*. – 2017. – №9. – С. 3019-3025.
28. Гудзь Т. П., Кошман І. В. Стратегічний аналіз діяльності фінансових посередників в Україні [Текст] / Т. П. Гудзь, І. В. Кошман // *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. – 2016. – №1 (73). – С. 53-61.
29. Дзюблюк, О. В. Актуальні проблеми розвитку банківської системи / Олександр Дзюблюк [Текст] // *Банківська справа*. – 2016. – № 1. – С. 3–32.
30. Дзюблюк, О. В. Оптимізація грошово-кредитної політики в контексті управління ліквідністю банківської системи України [Текст] / О. В. Дзюблюк, В. Я. Рудан // *Банківська справа*. – 2015. - № 4-5. – С. 3-20.
31. Дзюблюк, О.В. Банківська криза в Україні та перспективи відновлення ефективного функціонування вітчизняної банківської системи / О.В. Дзюблюк, В.Я. Рудан // *Криза банківської системи: причини і шлях виходу // Матеріали науково-практичної конференції, м. Київ, 10 червня 2015 року / Асоціація українських банків ; Університет банківської справи НБУ (м. Київ) ; відп. ред. С. М. Аржевітін*. – К. : УБС НБУ, 2015. – с.55-59.
32. Жигadlo І. В. Забезпечення конкурентоспроможності банків на ринку кредитних послуг України [Текст] / І. В. Жигadlo, Г. Р. Балянт // *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. – 2014. – № 1. – С. 79-85.

33. Козоріз Г. Г. Пріоритетні напрями модернізації страхового ринку України в умовах глобальних викликів [Текст] / Г. Г. Козоріз // Регіональна економіка. – 2013. – № 1. – С. 26–34.
34. Корецька Н. І. Процес концентрації ринку банківських послуг України : оцінка та стратегії позиціонування [Текст] / Н. І. Корецька // Економічний форум. Серія «Гроші, фінанси і кредит». – 2014. – № 1. – С. 196–204.
35. Кривенцова А. Дослідження фінансової діяльності страхових компаній в Україні [Текст] / Кривенцова // Схід . – № 8 (140) . – грудень 2015 р. – С. 26-31.
36. Ментух Н. Лізингові компанії : поняття та ознаки [Текст] / Н. Ментух // Актуальні проблеми правознавства. – № 2. – 2016. – С. 108-112.
37. Николишин І. Ю. Роль та значення фінансового ринку в фінансовій системі України [Текст] / І. Ю. Николишин, Н. В. Зізяк // ХКТЕІ. – «Young Scientist». – 2014. – № 7. – С. 53-55.
38. Онікієнко О. В. Сутність фінансового ринку, його роль у фінансовій системі та перспективи розвитку [Текст] / О. В. Онікієнко, С. О. Передерієва // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – 2014. – № 8. – С. 127-134.
39. Осадчий Є. С. Особливості діяльності фінансово-кредитних установ в Україні [Текст] / Є. С. Осадчий // Мукачівський державний університет «Економіка і суспільство». – 2016. – №5. – С. 375-382.
40. Пурій Г. М. Особливості функціонування та розвитку інституційної структури фінансового ринку України [Текст] / Г. М. Пурій // Мукачівський державний університет. – 2017. – № 12. – С. 622-629.
41. Рубанов П. М. Види та роль фінансових посередників на сучасному етапі розвитку фінансової системи [Текст] / П. М. Рубанов // Вісник Запорізького національного університету. – №3(15). – 2012. – С. 204-209.
42. Сафонова О. Д. Сучасний стан страхового ринку України та основні проблеми його розвитку [Текст] / О. Д. Сафонова // Миколаївський національний університет ім. В.О. Сухомлинського. – 2014. – С. 98-102.

- 43.Дзюблюк, О. В. Управління ліквідністю банківської системи України : монографія / О. В. Дзюблюк, В. Я. Рудан. - Тернопіль : Вектор, 2016. - 290 с.
- 44.Смагін В. Л. Діяльність базових інститутів фінансового ринку в контексті інституціональних змін [Текст] / В. Л. Смагін // Стратегія розвитку України : економіка, соціологія, право. – 2014. – №3. – С. 207-212.
- 45.Рудь І. Ю. Перспективи розвитку страхового ринку України [Текст] / І. Ю. Рудь, І. В. Копитіна // Науковий вісник МНУ імені в. О. Сухомлинського. Економічні науки. – 2015. – №1 (4). – С. 77-80.
- 46.Фаріон В. Я., Фаріон Я. М. Роль посередників на фінансовому ринку України [Текст] / В. Я. Фаріон, Я. М. Фаріон // Економічний аналіз. – 2016. – №1. – С. 153-160.
- 47.Харламова А. О. Особливості діяльності небанківських фінансово-кредитних установ в Україні [Текст] / А. О. Харламова // Інвестиції: практика та досвід. – 2013. – № 23. С. 57-60.
- 48.Швець Н. Р. Кредитні спілки в структурі фінансового посередництва [Текст] / Н. Р. Швець, О. М. Осадець // Науковий огляд . – № 8 (18). – 2015. – С. 56-63.
- 49.Чайковський Я. Тенденції, сучасний стан та перспективи розвитку банківського кредитування в Україні [Текст] / Ярослав Чайковський // Економічний аналіз : Економічна думка. – 2013. – Т. 13. – С. 238-246.
- 50.Маковецкий М. Ю. Направления трансформации финансовых рынков в условиях глобализации экономики [Текст] / М. Ю. Маковецкий // Двадцатые апрельские экономические чтения: Материалы международной научно-практической конференции / под ред. Проф. В.В. Карпова, проф. А.И. Ковалева. — Омск: РОФ «ФРСР» 2014. — С. 339—345.
- 51.Донецкова О. Ю. Природа и специфика финансового посредничества [Текст] / О.Ю. Донецкова // Вестник Оренбургского государственного университета.- №13. – 2010. – С. 148-152.
- 52.Ильина Т. Г. Финансовое посредничество в экономике [Текст] / Ильина Т. Г.// Проблемы учета и финансов. – 2011. – №4. – С. 40 – 42.

53. Зверьков А. И. Финансовые посредники: функции, этапы и мотивы экспансии [Текст] / А. И. Зверьков, Т. Н. Зверькова // Финансовая аналитика: проблемы и решения. – 2014. – № 37. – С. 13-26.
54. Маковецкий М. Ю. Международное движение капитала в условиях финансовой глобализации [Текст] / М. Ю. Маковецкий // Омский научный вестник. — 2015. — № 1 (135). — С. 179—183.
55. Маковецкий М.Ю. Современные тенденции развития мирового финансового рынка [Текст] / М.Ю. Маковецкий // Омский научный вестник. — 2014. — № 4 (131). — С. 57—61.
56. Молчанова Л.А. Институциональные реформы и их влияние на регулирование деятельности представителей финансового посредничества [Текст] / Л. А. Молчанова // РИСК: Ресурсы, Информация, Снабжение, Конкуренция.- №4. – 2011.- С. 641-643.
57. Тянь Н. С. Исследование факторов финансовой устойчивости коммерческих банков, методический и правовой аспект финансового оздоровления [Текст] / Тянь Н. С. // Экономика и предпринимательство. – 2017. – № 3 – 2 (80 – 2). С. 282 – 288.
58. Хохлова С. В. Финансовые посредники и их роль в развитии финансового рынка [Текст] / Хохлова С. В., Молчанова Л. А. // Экономика и предпринимательство. 2015. – № 1 (54). – С. 907 – 910.
59. Аналітичний огляд ринку небанківських фінансових послуг України за підсумком 2016 року [Текст] / Аналіт. Департамент Нац. Рейтинг. Агентства «Рюрік» - 2016. – Режим доступу : http://rurik.com.ua/documents/research/non_banks_2_2016.pdf.
60. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
61. Дзюблюк, О. В. Оцінка ефективності кредитних вкладень комерційних банків / О. В. Дзюблюк // Фінанси України. – 2000. – №9. – с. 149-154.

62. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : [http:// nfp.gov.ua/content/informaciya-pro-stan-irozvitok.html](http://nfp.gov.ua/content/informaciya-pro-stan-irozvitok.html).
63. Інформація про стан і розвиток фінансових компаній, лізингодавців та ломбардів України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://nfp.gov.ua/content/stan-i-rozvitok-finansovih.html>.
64. Клепікова О. А. Дослідження динаміки розвитку страхового ринку України як складової світового ринку страхових послуг / О. А. Клепікова. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1915/1/>.
65. Маслова Н. О. Актуальні проблеми та перспективи депозитної діяльності банків на ринку роздрібних послуг [Електронний ресурс] / Н. О. Маслова. — Режим доступу : www.nbuv.gov.ua.
66. Наконечний В. Б. Переваги та недоліки лізингу порівняно з іншими видами інвестиційної діяльності [Електронний ресурс] // Електронний науковий архів Науково-технічної бібліотеки Національного університету «Львівська політехніка» [сайт]. — Режим доступу : http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/13916/1/39_26270_Vis_727_Menegment.pdf
67. Національний банк України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://www.bank.gov.ua/control/uk/index>.
68. Нацкомфінпослуг оприлюднила підсумки діяльності фінкомпаній та лізингодавців у січні-вересні 2017 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://afi.org.ua/articles/nackomfinposlug-oprilyudnila-pidsumki-diyalnosti-finkompaniy-ta-lizingodavciv-u-sichni>.
69. Огляд банківського сектору. Лютий 2017 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=43633516>.
70. Основні показники діяльності банків України [Електронний ресурс] / Матеріали офіційного сайту Національного банку України. — Режим

доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798.

71. Основні показники системи кредитних установ [Електронний ресурс] / Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. – Режим доступу: http://nfp.gov.ua/files/sector/pokaznyki_ks_9%20mis%202014.xlsx.
72. Офіційний сайт Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://nfp.gov.ua/content/informaciya-pro-stand-i-rozvitok.html>.
73. Офіційний сайт Національного рейтингового агентства «Рюрік» [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://rurik.com.ua/>.
74. Підсумки діяльності страхових компаній за 9 місяців 2017 року [Електронний ресурс] – Режим доступу : https://nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/sk_III_kv_2017.pdf.
75. Підсумки діяльності страхових компаній України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://forinsurer.com.ua>.
76. Підсумки діяльності фінансових компаній, ломбардів та юридичних осіб (лізингодавців) за 9 місяців 2017 року [Електронний ресурс] – Режим доступу : https://nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/FK/FK_3%20kv_2017.pdf.
77. Підсумки діяльності страхових компаній за 9 місяців 2017 року [Електронний ресурс] – Режим доступу : https://nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/sk_III_kv_2017.pdf.
78. Показники банківської системи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593.
79. Полякова Є. С. Сучасний стан і перспективи розвитку фінансово-кредитних установ України [Електронний ресурс] / Є. С. Полякова. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3660>.
80. Савінова Ю. М. Особливості розвитку фінансового ринку України як основи функціонування системи фінансового посередництва [Електронний

ресурс] / Ю. М. Савінова. – Режим доступу :
<http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2042>.

81. Стратегія реформування державного регулювання ринків небанківських фінансових послуг на 2015–2020 роки [Електронний ресурс] / Розпорядження Нацкомфінпослуг від 19.03.2015 р. № 499 : [веб-сайт Нацкомфінпослуг]. – Режим доступу : <http://nfp.gov.ua/news/918.html>.
82. Український банківський портал [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://banker.ua>.
83. Фінансовий ринок [Електронний ресурс] – Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Фінансовий_ринок.
84. Рудан, В. Я. Досвід та стратегічні орієнтири співпраці України з Міжнародним валютним фондом [Текст] / Віталій Ярославович Рудан // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: О. В. Ярошук (голов. ред.) та ін. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2017. – Том 27. – № 2. – С. 36-49.
85. The Global Competitiveness Report 2016–2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www3.weforum.org/docs/GCR2016-017/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2016-2017_FINAL.pdf.